

torvaris

Proces Montesi

V beneški pravosodni palači so obnovili senzacionalni sodni proces zaradi zagonetne smrti 23-letne Vilme Montesi, ki so jo našli pred nekaj leti utopljeno nedaleč od Rima. Dolgotrajna preiskava je razkrila orgije z mamili in skrajno nemoralnim izživljanjem rimske »boljše družbe«. Med obtoženci, ki jih vidimo na levi sliki, so Piero Piccioni, sin bivšega zunanjega ministra, Saverio Polito, bivši šef rimske policije in markiz Ugo Montagna, ki je imel dobre zveze celo z Vatikanom. Minister Piccioni je moral zaradi sina odstopiti. Bivši policijski šef Polito (na desni) pa se je še tik pred razpravo sprehajal z ženo in sinom po Benetkah in si ogledoval starinske lepote nekdanje republike.

In bilo je po sreči ...

Naposled se je zgodilo: 23. januarja zarana so poklicali tri sloveče francoske zdravnike v Monaco. Knežinja Gracia Patricia je nato ob 9.27 rodila princesko Karolino: »urno in normalno«, kakor so nato objavili zdravniki. In začela se je proslava. Prva je zdirjala po okrašenih ulicah šolska mladina z zastavicami in se veselila prostega dne. Kneževina Monaco je dobila polnopravno prestolonaslednico in državljani so zadovoljni: ne bodo priključeni k Franciji, davkov se jim ni bati, cene zemljišč bodo še nadalje rasle. In tujski promet, od česar priteka največ dohodkov, obeta novo žetev.

400 galon za Egipčane

Na egiptovskem poslaništvu v Londonu nočejo prezebat. Po mednarodni razsodbi ne sme sedanja omejitve bencinske potrošnje na Angleškem prizadeti egiptovskega poslaništva. Zato so nedavno pripeljali pred egiptovsko palačo v Londonu več galon angleškega bencina. In to ni malo. Vsaka galona vsebuje 4564 litrov. Na egiptovskem poslaništvu jih zdaj ne zebe. Pa tudi Angleže je pogrelo ... Kajti za Egipt v Londonu morajo odrajtati kar 400 galon.

Slika na levi vam predstavlja avtomobilski tank z dragocenim gorivom. — Na manjši sliki pa je uslužbenec, ki sila vestno pretaka žlahtno tekočino iz tanka v kurilnico egiptovskega poslaništva.

Po glavi

jo lahko dobiš — in ne bo se razbila. Namreč nova gramofonska plošča, ki so jo prikazali na velesojmu izumiteljev v Vestfaliji. Predvajanje je bilo, kakor kaže slika, dokaj drastično. Nič za mlade prepirljive zakonce in zaljubljenice!

Vrt Eden

Tu ni govora o kakšnem Edenovem vrtu, marveč o filmu »Garden of Eden«. Izdelala ga je ameriška družba prijateljev sončne kopeli. Film prikazuje obilo lepih, a za stroge sodnike pohujšljivih prizorov. Zato so se cenzorji brž zganili in film prepovedali. V Ameriki se je vnel boj za svobodo filma. Sprožil ga je precej »svobodni film« »Baby Doll«, ki je nazadnje po velikanski reklami podrl vse barijere cenzur. — Glavni igralki v filmu »Vrt Eden« sta Jamie O'Hara in njena šestletna hči.

V spodnjem kotičku

Labodi, race, ponirki, povodne kokoške, ki se jim pridružijo še galebi in razne druge ptice ... to je parada, ki jo lahko vsak dan opazujete v velikem pristanišču v Stockholmu. V stotinah priplavajo v varno zavetje, kadar jim sneg in led ogrožata življenje tam zunaj. Nekako pomorsko disciplinirani se pomikajo v dolgih vrstah. Zlasti dostojanstveno plavajo labodi k vabljivim krmilnicam v pristanišču. Vsak dan se zbirajo meščani in občudujejo »labodjo parado«. Da je krmilnica vedno dobro založena, se razume. In čim daljša je zima in čim več je belih gostov, tem rajši imajo prebivalci Stockholma svoje ljubljence. To potrjuje tudi tale uspeli posnetek.

ACA STANOVNIKOVA,
zunanjepolitični komentator
»Slovenskega poročevalca«

Italijanski socialisti na zrelostnem izpitu

Razvoj mednarodnega položaja v zadnjih letih, posebno v preteklem letu, je vzpodbudil italijanske socialiste, da so prišli na dan z željami, ki so jih potihoma že dolgo gojili. Nenni sicer danes opravičuje kominformovsko zavezništvo s KPI v letih hladne vojne, vendar njegova opravičila niso preveč prepričljiva, kajti vprašanje je, kako bi se razvijala italijanska notranja politika, če ne bi Nenni tako na življenje in smrt navezal svoje stranke na politiko blokovskih koristi Sovjetske zveze.

Sicer pa ne bi imelo nobenega pomena sedaj govoriti o tem kaj in kako bi bilo, če bi bilo... Pomembno je to, kar se dogaja sedaj, ko so italijanski socialisti po »desetih izgubljenih letih« stopili spet v ospredje v italijanskem političnem življenju. Ni pretirano trditi, da so stopili v ospredje, saj se že dobrega pol leta vsa italijanska politika tako ali drugače vrti okrog njih. Na vseh pomembnih političnih kongresih italijanskih strank so govorili o socialistični združitvi in celo vlada je odložila reševanje nekaterih važnih notranjepolitičnih vprašanj, ker je smatrala, da jih ne more rešiti, dokler ne povedo socialisti zadnje besede glede združitve s socialnimi demokrati.

Odnos obeh velikih italijanskih političnih strank: krščansko-demokratske in komunistične, do vprašanja socialistične združitve je v bistvu negativen, čeprav ga skušata tako ali drugače prekriti. Drugačnega stališča bi tudi ne mogli pričakovati, kajti ena kot druga bosta z združitvijo izgubili pomembnega zaveznika. Socialno demokratska stranka sicer številčno ni močna, vendar pa je njeno zavezništvo za krščansko demokratsko stranko pomembno, ker nekako opravičuje ali bolje daje vladi pečat vsaj navidezne sredine. Del krščansko demokratskega vodstva se je sicer nekaj časa ogreval za socialistično združitve, toda le dotlej, dokler so računali, da bo Saragat lahko zvalil Nennija na svoja tla in dokler niso komunisti z nastopom sovjetskih tankov v Budimpešti dobili hudega udarca.

Da komunistom ločitev zakona s socialisti ni všeč, je pa tudi razum-

ljivo, toliko bolj v sedanjem trenutku, ko preživljajo krizo zaradi razvoja mednarodnih dogodkov, ali če hočemo biti bolj konkretni, zaradi sovjetske intervencije na Madžarskem. Samostojna marksistična socialistična stranka — Nenni se verjetno ni samo slučajno v svojem govoru na kongresu nenehno skliceval na Marksa, Engelsa in Lenina — bi lahko pomenila tekmeča za komunistično stranko. To možnost potrjuje tudi dejstvo, da se je večina komunistov, ki so bili v zadnjem času izključeni iz stranke ali pa so sami izstopili, izjavila za pristop k socialistom.

Prekinitev akcijskega pakta s komunisti je bila prvotno pogoj, ki ga je Saragat postavil Nenniju. Tedaj je ta pogoj vzbudil precejšnje ogorčenje med socialisti, toda to je bilo še pred Madžarsko. Kasnejši razvoj pa je že sam po sebi oddaljeval ene od drugih in na pravkar zaključenem kongresu v Benetkah je bila opozicija proti novi obliki odnosov, ki naj bi temeljili le na razredni solidarnosti, šibkejša kot so pričakovali. Zanimivo je dejstvo, da se

je celo sindikalist Santi — torej človek s področja, ki je najbolj zainteresirano na razredni solidarnosti in sodelovanju delavskih strank — izjavil za novo obliko odnosov. Če pa upoštevamo, da so se socialisti v Generalni konfederaciji dela vedno čutili podrejene, je to razumljivo. Santi je med drugim zahteval naj CGIL izstopi iz kominformovske mednarodne sindikalne zveze. Nekaj starih socialistov, med njimi Lussu, Pertini itd., je sicer na kongresu napadlo Nennija, ker je dejal, da bi bila nadaljnja frontovska povezava s komunisti zgrešena, toda kongres je mnogo topleje pozdravljaj in poslušal tiste, ki so se z Nennijem izjavili za socialistično avtonomnost.

Glavna naloga socialističnega kongresa v Benetkah pa je bila, da zavzame dokončno stališče do združitve s socialnimi demokrati. Ko se je Nenni lansko poletje sestal s Saragatom v Pralognanu, je bil deležen precej ostre kritike, ker je ravnal brez posvetovanja z ostalimi člani vodstva. Zaradi tega je vlada tako veliko zanimanje za ta kongres, kjer naj bi tudi članstvo povedalo, kaj misli o združitvi. V glavnem so se sicer že na federalijskih kongresih izkritizirala stališča, vendar je bila odločilna beseda prepuščena kongresu. Kongres se je izjavil za združitve, toda ne brez pogojev. Lahko bi rekli, da je socialistični kongres predal štafetno palico socialnim demokratom. Socialisti so razčistili svoje odnose s komunisti, sedaj naj jih še socialni demokrati s krščanskimi demokrati, prenehajo naj biti reklamni izvesek za sredinsko vlado. Nenni je dobesedno dejal: »Socialni demokrati naj nehajo samo z okna šteti naše korake«. In tega mnenja je večina socialistov. Socialisti so si s svojo politiko v zadnjem letu ustvarili avtonomen položaj, medtem ko se socialni demokrati niso še nikamor premaknili.

Kongres je v treh osnovnih točkah popolnoma podprl Nennija:

stranka se mora posluževati demokratičnih metod (Nenni je med drugim dejal, da je madžarski vozec mogoče razvozljati samo z vzpostavitvijo demokracije in svobode v socializmu) avtonomija v odnosih do KPI (Nenni: od enotnosti k svobodni akciji obeh, brez akcijskih ali posvetovalnih paktov, od politike popolne enotnosti ostane samo še razredna solidarnost) in socialistična združitve.

Socialisti so se na svojem kongresu resno lotili tudi najvažnejšega vprašanja, ki se postavlja pred italijanski delavski razred — vprašanje prilagoditve delavskega boja novim pogojem, ki so nastali z drugo industrijsko revolucijo: z atomsko energijo in uvajanjem avtomatizacije. Kapitalistični razred se je tem novim oblikam takoj prilagodil, delavski razred pa ni znal tako naglo reagirati. »Delavci ne morejo biti le opazovalci druge industrijske revolucije, temveč se morajo aktivno vključiti v produkcijski proces ter opustiti mesijanski mit revolucionarnih rešitev«. O tem so govorili tudi komunisti na svojem kongresu, vprašanje pa je, kdo bo prej našel ustreznost rešitev.

In končno — kakšni so cilji socialistične akcije za združitve. Kongres v Benetkah je bil pod geslom »Enotnost vseh socialistov v enotnosti vseh delavcev«. Ko je na nekem sestanku nekdo objokoval prekinjeno akcijsko enotnost s KPI, češ da je to razbijanje enotnosti delavskega razreda, mu je drugi odgovoril: kakšna enotnost pa je bila to, saj je bila približno četrtina vseh italijanskih delavcev izven te enotnosti.

Osnovna naloga, ki so si jo zadali socialisti, je premakniti italijansko notranjo politiko iz sedanje negibnosti, pomakniti vlado v levo in jo prisiliti k izvajanju socialnih reform, v mednarodni politiki pa od blokovske politike k politiki aktivne koeksistence, v kateri vidi Nenni edino možnost za rešitev Evrope in sveta pred vojnimi spopadi.

Namestnik generalnega sekretarja italijanske socialistične stranke Sandro Pertini, ki ga vidimo na sliki skupaj z Nennijem, je bil na beneškem kongresu gotovo najbolj zagonezna osebnost. — Pertini je predstavnik leve struje, ki je najbolj vneto zagovarjala nadaljnjo tesno povezanost s KP Italije in napadala Nennija, ker je prekinil sklenjene pakte. Na kongresu pa se Pertini ni jasno opredelil; hvalil je Nennija in mu zagotavljal svojo večno zvestobo, hkrati pa ga je opozarjal, naj ne pozabi na »staro hišo, v kateri smo se rodili«.

Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ul. 1/I, tel. 20-556. — Uprava: Tomšičeva ul. 1/II, tel. 22-575, poštni predal 239. — Naročniški oddelek. Titova 3. — Telefon 20-463.

ŠT. 6 - 17. FEBRUAR 1957

VSEBINA:

Uvoz — izvoz

Tako je nastal »Othello«

Stare dobre bloške smučī

V gorski deželi srečnih ljudi

Sodobna človeška mravljišča

Voli z velikimi rogmi

Nedokončana simfonija

Od Amazonke do Tihega oceana

Poguba po omami

Pozor na jetra

Razvedrilo

Mladi šahisti

O predpusnem času je že naš veliki Prešeren grenko zapel v zvezi z »materno petico«. Hm, kaj hočemo! Je že tako, da je prav v tem času sezona plesnih prireditev, ki so precej pogubne za itak ne predebele mošnjčke. Največ debate je seveda okoli plesne obleke. Najlepša je svilena in ukrojena mora biti po modī, če hoče kaj veljati, zlasti če je vmes tekmovanje, katera plesalka bo imela najlepšo. No, take kot jih kaže naša naslovna stran, zares niso od mačjih solza! Kaj ne?

Ilustrirana revija »Tovariš« izhaja vsak teden. Izdaja Casopisno-založniško podjetje »Slovenski poročevalec«, direktor Rudi Janhuba. — Glavni in odgovorni urednik Dušan Fortič. Tiska: bakrotisk tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani. Besedni del tiskarna »Slovenskega poročevalca«. — Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Posamezna številka 50 dinarjev, mesečna naročnina 200 dinarjev. — Za inozemstvo mesečna naročnina 250 dinarjev. Poštnina plačana v gotovini. Številka čekovnega računa 6-KB-5-Z-367

Na prvenstvu se je izkazala tudi naša gorska reševalna služba, ki je poslala v Kranjsko goro svoje najbolj izkušene reševalce. Ko si je Francoz Guillomme nalomil gleženj, so ga reševalci prepeljali v dolino, odpeljali v bolnišnico na Jesenicah, kjer ga je primarij pregledal in mu dal nogo v mavec, nato pa so ga pripeljali spet v hotel v Martuljku. Od trenutka ko si je zlomil nogo in do časa, ko je prišel spet v hotel, je pretekla ena sama ura! Tudi ta bliskovita pomoč s strani jeseniških reševalcev je žela splošno odobravanje tujih gostov.

SEDMA VELESILA NA SMUČEH

»Ne vem, kako bomo naredili, da bo prihodnje leto pri nas prav tako prijetno,« je rekel ob slovesu kapetan nemškega moštva, ki je na zaključni večerji povabil vse udeležence tretjega mednarodnega smučarskega prvenstva poklicnih novinarjev na četrto tekmovalje, ki bo prihodnje leto v Nemčiji. Novinarji iz vse Evrope, ki so preizkusili svoje znanje na smučeh v Kranjski gori, niso varčevali s pohvalami prirediteljem, in če pomislimo, da novinarji niso tako kmalu zadovoljni, potem to zares nekaj pomeni. Celo smučška proga z Bukovnika je bila brezhibna — kljub neverjetnemu pomanjkanju snega — po zaslugi prizadevanj preizkušenih strokovnjakov smučarske zveze Slovenije. Tekmovalje v Kranjski gori ne bo tako kmalu pozabljeno. Spominjali se ga bodo vsi tekmovalci, pa tudi gostje in občinstvo. Novinarske smučarske tekme imajo namreč mikavnost, ki je nimajo niti največje tekme pravih tekmovalcev; prvih petnajst tekmovalcev nudi gledalcem vse užitke dobrega smučanja in tekmovalnega duha, ostali pa s svojim ne tako dobrim smučanjem vzbujajo veselost pri gledalcih, pa tudi občudovanje zaradi svoje vztrajnosti. Da je res tako, pričajo rezultati: prvak tekmovalja, Holandec Boon, je potreboval za progo nekaj nad dve minuti, kar je zelo dober čas, zadnji, Američan, pa celih osemnajst minut. Oba sta žela pri občinstvu enako odobravanje in navdušenje. Na splošno razpoloženje pa je prav gotovo vplivalo tudi vreme, ki nam je bilo vse tri dni, kolikor je trajalo tekmovalje, izredno naklonjeno, in se je zgornjesavska dolina pokazala tujcem v vsej svoji lepoti. Tekmovalje se je torej končalo v splošno zadovoljstvo, tako po tekmovalni plati kot po družabni. Vendar imamo prireditelji še poseben vzrok za zadovoljstvo: naše moštvo je upravičeno zmagalo in pustilo za seboj renomirane prvoplasirane ekipe zadnjih let: Francoze, Nemce in Švicarje.

Tekmovalje si je prišel ogledat tudi naš znan alpinist Joža Čop z Jesenic, ki je z dovtipi vzbujal tak smeh, da smo se držali za trebuh.

Tekmovalo je tudi dvanajst novinarjev iz Poljske, Francije, Švice, Nemčije in Britanije. Zmagala je Poljakinja Progulska. Treba pa je priznati, da nekaterim tekmovalkam — kakor tudi marsikateremu tekmovalcu — ni ugajal izredno trd sneg, ki so se ga na splošno veselje prenekaterikrat dotaknile z nežnimi deli svojih teles. Pri gostji iz Švice je to pustilo celo sledi na njenih smučarskih hlačah. Vsekakor pa je občinstvo z vsem srcem spremljalo njihova prizadevanja na snegu, zlasti še, ker so bile vse zelo prijetne na oko, kakor vidimo na sliki levo.

IZVOZ IN UVOZ

Industrijski izdelki za izvoz - Predmete široke potrošnje uvažamo

Večkrat lahko slišimo s strani nepoučenih pripombe, češ, če bi manj izvažali bi bilo lažje. Takih pripomb je sicer čedalje manj, toda ne glede na to je vredno pogledati, kako je z našim izvozom in uvozom. Toliko bolj, ker so na razpolago rezultati lanskega leta in ker poznamo tudi letošnja predvidevanja družbenih planov in posameznih panog. Toda najprej še nekaj besed o navedeni pripombi. Ta je točna le toliko, kolikor bi zaradi prevelikega izvoza kmetijskih pridelkov nastalo doma pomanjkanje in bi zaradi tega preveč narasle cene. To se letos ne bo moglo zgoditi. Vse kaže, da so bili ukrepi, ki naj bi že vnaprej preprečili tako možnost, celo malo preostri. Tako je na primer zmanjšan izvoz mesa goveje živine precej vplival na cene in živinorejci trdijo, da bo treba bolj sprostiti prodajo goveje živine. Ukrepi, ki naj zagotovijo, da ne bi izvažali preveč, namreč omejujejo izvoz in določajo kolikšno količino posameznega artikla smejo podjetja izvoziti. To velja le za nekatere kmetijske pridelke, kajti še vedno smo velik uvoznik glavnih prehrabnih artiklov. Lani smo na primer nakupili v tujini za 40,5 milijard dinarjev hrane, letos pa je v ta namen določenih celo 44 milijard.

Med kmetijskimi pridelki zavzema v izvozu važno mesto sadje in tudi alkoholne pijače. Lani je bila sadna letina precej slaba, kljub temu pa smo izvozili za 700 milijonov več sadja, zelenjave, pulp in konzerv kot predlanskim. Večino sadja smo izvozili predelane v pulpe in med našimi kupci so bili celo Italijani, kajti tudi pri njih je

bila sadna letina izredno slaba. Lani smo prodali tudi znatne viške fižola iz predlanske letine, ki ga domače tržišče ni moglo potrošiti. Skoraj za vse sadje smo dosegli boljše cene kot prejšnja leta. Zasluga za ta uspeh je prav gotovo tudi v obveznem kakovostnem pregledu kmetijskih pridelkov, ki so namenjeni izvozu. Posebno uspela je bila lani naša zunanja trgovina z vinom. Predlanskim smo ga prodali za 900 milijonov dinarjev, lani pa za 1700 milijonov in kar je še važneje, plačevali so nam ga za četrtino dražje kot predlanskim.

Za letos ni predvideno povečanje izvoza kmetijskih pridelkov, zato bo morda bolj zanimivo primerjati izvoz industrijskih proizvodov.

Lep primer, kako ukrepi na notranjem trgu vplivajo na izvoz, nam daje črna metalurgija. Investicije so bile že lani precej zmanjšane in s tem je odpadla tudi marsikatera potreba po betonskem železu itd. To pa se kaže tudi v izvozu železarn. Leta 1955 smo izvozili vsega 3% skupne proizvodnje vseh železarn. Lansko leto pa smo izvozili že 30% skupne proizvodnje, ali 10-krat več kot predlanskim. Med našimi kupci so bile Anglija, Grčija, Italija, Indija, Urugvaj, Avstrija, Bolgarija, Romunija, Brazilija itd. Tako kot se kaže zmanjšanje investicij v našem izvozu črne metalurgije, se kaže politika stabilizacije tržišča in krepitve življenjske ravni tudi v uvozu proizvodov črne metalurgije. Mnogo več smo uvozili tanke in fine pločevine, dekapirane, dinamo in trafo pločevine itd. Naše železarne se niso mogle tako hitro prilagoditi novim potrebam domačega tržišča

in zato smo te artikle uvažali. Toda tudi pri teh artiklih so nastale znatne spremembe. Valjanih in vlečenih proizvodov smo lani uvozili za tretjino manj ko predlanskim.

Lani smo predvidevali skupen izvoz v vrednosti nad 88 milijard dinarjev, dejansko pa smo izvozili za nad 99 milijard dinarjev blaga. To povečanje smo lahko dosegli zaradi prejšnjega omejitve investicij, boljšega izkoriščanja industrijskih zmogljivosti in seveda tudi z razširitvijo naših trgovskih zvez z vzhodno evropskimi in azijskimi državami. Letos so naše možnosti za izvoz še večje. Plan predvideva povečanje izvoza za 10% to je, od 99 milijard dinarjev na 109 milijard. Pri tem se bo povečal samo izvoz industrijskih proizvodov in sicer v prvi vrsti izvoz strojogradnje, kovinske in elektroindustrije. To so prav tiste panoge, ki imajo v glavnem tudi najbolj sproščene zmogljivosti zaradi zmanjšanja investicij.

Poglejmo še na kratko kako je z uvozom. Lani smo predvidevali, da bomo uvozili za 142 milijard dinarjev blaga, dejansko pa smo ga uvozili za 2 milijardi manj. Letos se bo tudi uvoz precej povečal in sicer na 171 milijard dinarjev. Najbolj bomo povečali uvoz reprodukcijskega materiala in sicer za 12%. To pa zaradi tega, da bi lahko v celoti zagotovili redno proizvodnjo v naši industriji, ji zagotovili vse potrebne surovine in s tem tudi omogočili večjo proizvodnjo blaga za široko potrošnjo. Precej več bomo uvozili tudi raznih izdelkov za široko potrošnjo in povečali izbiro blaga.

Navedeni podatki nam torej kažejo, da se v naši letošnji zunanji trgovini odločno kaže usmeritev na potrebe široke potrošnje in s tem tudi celotna gospodarska usmeritev na izboljšanje življenjske ravni. Zaradi tega lahko pričakujemo še boljše založenost naših trgovin kot je bila lani in prav gotovo ni pretirano trditi, da v kratkem ne bo več izdelka, ki bi ga ne mogli kupiti doma in po katerem bi povpraševali pri znancih v tujini. Sicer pa za to trditev ni treba preveč obširnih argumentov. Vrsto gospodinjskih strojev, od hladilnikov, sesalcev za prah in pralnih strojev pa do raznih peči in drobnega sodobnega kuhinjskega pribora, za katerim je bilo včasih največ povpraševanja, lahko dobite skoraj v vsaki trgovini. Skoraj vsak teden pride v naše trgovine blago, ki ga trgovci posebej označujejo v svojih računih kot blago za široko potrošnjo. Pri količini blaga najbrž ne bo zadrege. Nekaj izboljšanja se nam obeta tudi pri cenah, kajti večja ko bo izbira, bolj se bodo unesle tudi cene. Primer radijskih aparatov, katerim so cene v zadnjem letu dni precej padle to najlepše potrjuje. Seveda ne gre vse tako hitro kot bi želeli. V primerjavi s prejšnjimi leti pa smo vendarle prišli precej naprej.

Cenjeno uredništvo!

Pred časom sem gledal novi film »Carmen Jones«. Meni in mnogim drugim se je pri tem ponujalo vprašanje, če so to resnični ali le »pobarvani črnci«, kajti nekateri so se mi zdeli le preveč svetle polti. Na pr. mati Carmen Jones je mnogo temnejše barve kakor hčerka. Podobno razliko sem opazil tudi pri drugih črnskih otrokih. Ali je torej res, da so črnski novorojenčki s svetlejšo kožo po telesu kot je barva kože njihovih roditeljev?

Odgovorili vam bomo z mnenjem dveh strokovnjakov. Prvo je napisal prof. E. Brazel iz Karlsruhe in se glasi:

»Po vojni smo pri nas v precejšnjem številu opazovali rojstva črnskih mešanecov. Pri tem smo videli, da se leti rode tako beli kot naši otroci. Pri prav natančnem pregledu pa smo opazili le neko prekomerno pigmentacijo kože na sramnih lopkah pri ženskih novorojenčkih, zlasti pa na mošnjčku pri moških novorojenčkih. Po teh znamenjih smo mogli nekajkrat spoznati, da je oče novorojenčka črnc. Do odpusta s porodniške klinike ti mešanci doslej niso še nikdar postali temnejši, tako da se ob odpustu njihova barva kože ni prav nič razločevala od »belih« otrok. Moje opažanje se sklada s poročili predstojnikov iz dveh drugih univerzitetnih klinik, od katerih je eden prav isto opazil.

Ker se gornje mnenje nemškega zdravnika nanaša le na takozvane mulate ali križance med belko in črncem, naj vam postrežemo še z mnenjem dr. H. Vollmerja iz New Yorka o čistih zamorskih novorojenčkih. Ta je povedal takole:

»Res je, da ima večina zamorskih dojenčkov ob rojstvu precej svetlejšo barvo kože kot pozneje. Potemnitev kože pa se izvrši prav polagoma v tednih in mesecih; v drugem polletju življenja dojenček navadno doseže že svojo dokončno barvo. Mešanci se vedejo enako; ker pa je barva njihove kože v celoti svetlejša, se pri rojstvu komaj razločujejo od belih novorojenčkov.«

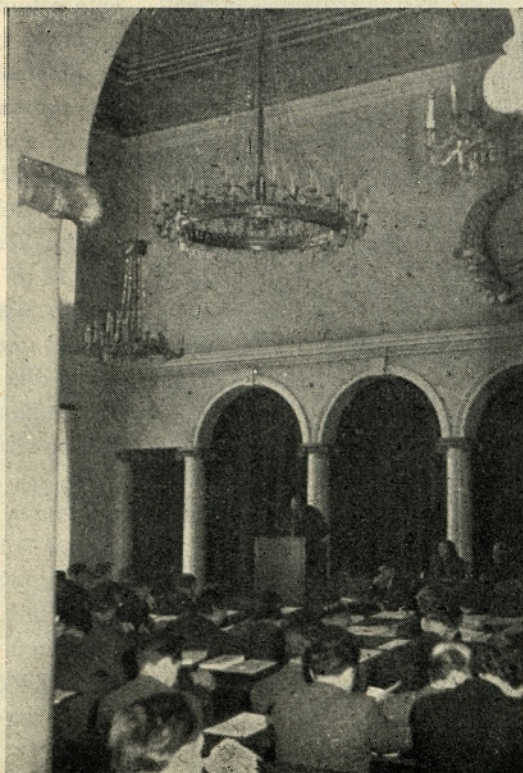
Uredništvu »Tovariša«

V časopisju večkrat berem o preganjanju ali kakor pravijo o diskriminaciji črncev v Ameriki. Odkod izhaja tako ravnanje s črnci tam, kjer toliko govore o človečanstvu in demokraciji?

Lapuh Janez, Kamnik

Na to vprašanje ni lahko na kratko odgovoriti. Znano je, da je bila prvotna domovina črncev Afrika, kjer so še danes in se jezikovno delijo v južne Bantu-črnce in na severne sudanske črnce. V času kolonizacije Amerike od 16. do 19. stoletja so koloni potrebovali delavcev. Kot marsikje, so se tudi tukaj »znašli« podjetni trgovci in začeli siloma ugrabljati črnce v Afriki ter jih jim prodajati kot sužnje. Le-ti so jih izkoriščali kot črno živino. Polagoma pa se je ta »živina« začela prebujati, zlasti v največjem času je čutili močno gibanje za politično in gospodarsko samostojnost, kar seveda skrajni reakciji ni posebno pri srcu. Črncev je v Ameriki kakih 20 milijonov, od katerih je okoli 4 milijone mešanecov. Tolikšno število ljudi pa bo prej ali slej in seveda organizirano s svojo elementarnostjo igralo še pomembno vlogo v ameriškem življenju.

Pretekli teden je zasedala republiška Ljudska skupščina, ki je sprejela družbeni plan in proračun za l. 1957. Prva in osnovna naloga našega gospodarstva je, omogočiti porast življenjskega standarda v skladu s povečanjem družbenih sredstev. Predvidene so dopolnitve in spremembe dosedanjega gospodarskega sistema, ki pomenijo še doslednejše izvajanje socialističnih principov v razvoju gospodarstva. Povečanje proizvodnje potrošnih dobrin je najrealnejša osnova za zagotovitev porasta življenjskega standarda, prav tako pa tudi povečanje kmetijske proizvodnje in prilagoditev izvoznih in uvoznih nalog potrebam notranjega tržišča.

KULTURNI razglednik

● Pri založbi Lipa v Kopru je z zamudo (letnica 1956) izšla zbirka pesmi Branka Zužka: Padajo roznati listi. Pesnik je v tri cikle — Ne štejem ur, Za naju govori večerna zarja, Neslišne bele perutnice — povezal izbor desetletnega pesniškega snovanja. Zužek je zvenec in ubran predvsem v razpoloženski pesmi. Med njimi je nekaj zelo lepih, nadpovprečnih stihov. Morda bi bila zbirka popolnejša, če bi namesto zadnjega ciklusa dodal še nekatere razpoloženske motive. Za zbirko popolnoma veljajo spremne besede Jožeta Smita: »Pesmi ne bodo deležne niti hrupnega sprejema niti kategorične zavrnitve, prav to pa je v skladu z resničnim poslanstvom poezije.«

● 11. februarja bo minilo 70 let, odkar se je rodil v Idriji skladatelj in dirigent Zorko Prelovec. Bil je izrazit oblikovalec tople, lirične glasbe, močno nadahnjene z romantično čustvenostjo. Zlagal je večinoma zборе z značilnimi sanjavega poeta. Posebno znane so njegove sentimentalno pobarvane in še danes zelo priljubljene skladbe: Sedem si rož potrgala mi, Dekliška pesem, Jaz bi rad rdečih rož, Prišla je jesenska noč, Oj, Dobrodob in druge. Harmoniziral in v posebni zbirki objavil je tudi idrijske ljudske pesmi, ki pretežno opevajo življenje rudarjev. Zorko Prelovec je umrl leta 1939. Ali se je idrijsko DPD Svoboda spomnilo te obletnice s primerno proslavo?

● Pred kratkim je v Moskvi izšla zajetna knjiga prevodov sedmih komedij Branislava Nušiča. Na 620 straneh formata velike osmerke so dali na svetlo naslednje komedije: Gospa ministrica, Hadži Loja, Doktor, Narodni poslanec, Sumljiva oseba, Navaden človek in Mister Dolar. Dela slavnega komediografa vzbujajo tudi na ruskem odru obilo smeha in pozornosti. Poleg tega pa dobro predstavljajo jugoslovansko dramsko književnost.

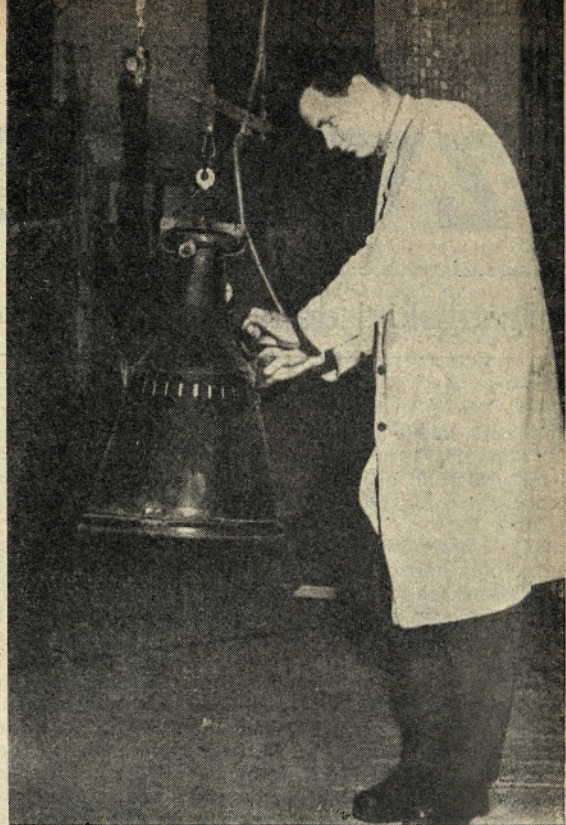
V Kijevu pa so v prevodu izšle srbske narodne pesmi. Prevedli so jih znani mojstri ukrajinskega stiha: Maksim Rilski, Ivan Franko, Mihailo Staricki in Leonid Pervomajski. V izboru so objavili Kosovski ciklus, pesmi o Kraljeviču Marku, o Jakšičih in na posled še hajduške in uskoške pesmi.

V drugem delu tega zbornika so natisnjene baladne in lirične pesmi. Izbor je odličen in tu pa tam vsebuje pesmi, katerih prevodi so v ruski književnosti že prava tradicija. Tako je na primer Vukovo »Tri največje žalosti« že pred več kot 120 leti prevedel Puškin. Na novo jo je prevedel Leonid Pervomajski. Žal, da v zborniku ni Hasanaginice. Zbornik je okusno opremljen; z uvodom L. Bulahovskega pa nudi ukrajinskemu bralcu tudi potrebno pojasnilo o zgodovinskem ozadju in pomenu srbske narodne pesmi.

● Pred nekaj tedni je v Jalti na Krimu umrla Marija Čehova, sestra velikega ruskega pisatelja Antona Čehova. Pokojnica si je pridobila posebne zasluge pri zbiranju rokopisov in pisem njenega brata. Z njeno pomočjo in sodelovanjem je bilo v dvajsetih knjigah objavljeno celotno delo Antona Čehova; v njeni samostojni redakciji pa so v šestih knjigah izšla vsa pisma velikega dramatika in novelista. V zadnjih letih je bila ravnateljica Čehovega doma v Jalti, ki ga prištevajo k pomembnim spomenikom ruske kulture.

Naš reporter se ni dosti oziral na vrstni red priprav za predstavo. S fotoaparatom je planil kar »in medias res«. Tako je nastala gornja fotografija, ki kaže Desdemono (Vilmo Bukovčev) pri garderobi. Še nekaj šivov, majhnih popravkov in toaleta bo v redu.

Kadar ploskate kakšnemu pevcu za prav dobro zapeto arijo, se gotovo ne zavedate, da ste s tem nagradili še vrsto njegovih anonimnih sodelavcev. Na priliko električarja, ki skrbi za razsvetljavo, brez katere bi najlepši prizori seveda bili nevidni.

Tako je nastal *Othello*

Dovolite nam, da vam predstavimo osebnega garderoberja Hamleta, kraljeviča danskega; kralja Leara, Riharda III., Fausta in seveda tudi Othella. Za vse naštete in še za vrsto njihovih spremljevalcev in služabnikov bi se našla primerna oblačila v njegovi garderobi: fundusu našega gledališča.

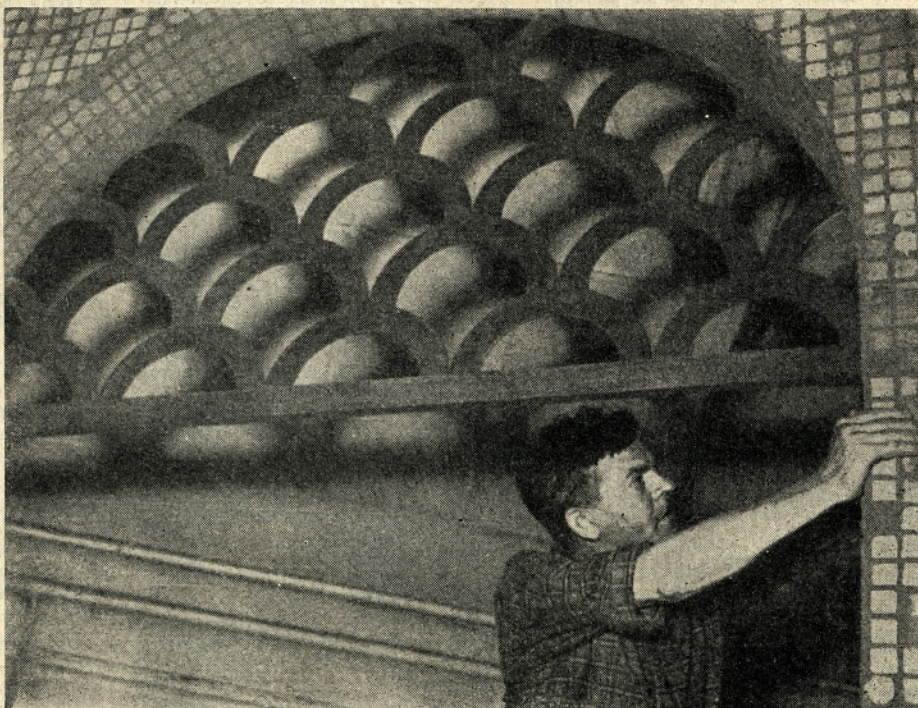
Življenje na deskah, ki pomenijo svet, je svojevrstna zmes resničnosti in domišljije. Tudi umetne rože so le mrtev rekvizit, ki šele v čarobnem odrskem vzdušju ožive. Pod vtisom Verdijeve glasbe jih boste morda celo zaduhali, prav gotovo pa občudovali.

Naj vas naslov ne zapelje na napačno sled! Pričujoča reportaža ne bo pripovedovala o tem, kako je veliki Shakespeare mojstrsko pretil malo znano italijansko novelo o ljubosumnem Mavru v izbrušeno dramatično posodo. Niti ne bomo obogatili zgodovino opere s še eno »tehtno« razpravo o nastanku Verdijeve opere »Othello«, ki jo nekateri pripisujejo vplivu Wagnerja, drugi pa neizčrpni mojstrovi ustvarjalnosti, ki je bila še na stara leta do vzetna za nove oblike izražanja. Zveste ljubitelje Talijane umetnosti, za katere se gledališka predstava začne ob 19,30 ali morda še kakšno minuto pozneje, a konča o pravem času, da lahko še ujamejo zadnji tramvaj pred pošto, bomo seznanili z življenjepisom gledališke uprizoritve od njene zasnove do premiere.

Pravzaprav bi se morala naša reportaža začeti s to sliko ali še prej. Morda je bil »Othello« spočet že predavnimi leti in ga je režiser kot otroka svoje ustvarjalne domišljije nosil v srcu. Vsekakor pa je »Othello« prej zaživel na papirju kot na odru. Podobe posameznih likov so se sproti oblikovale. Zdaj so jim pevci dodajali nove poteze, zdaj sta jih vodila režiser in dirigent po vnaprej začrtanih poteh, in ne nazadnje jim je kostumerka pomagala, da so našli sami sebe, saj pravimo, da obleka naredi človeka.

Scenograf ima besedo. Pri rojstvu so ga nekoliko potisnili v kot. Rekli so, da njegov delež pri predstavi ni kdo ve kako važen, češ da bi tudi brez kulis šlo, saj je odrski prostor le okvir predstave. Ampak temu ni tako. Kar zaprite oči in v mislih preselite Othella iz razkošne palače na Cipru v neugledno planšarsko kočico. Zdelo se vam bo, kakor da so velikana zaprli v kletko za ptičke. Podobnih primerov bi lahko našteali še več in vsi bi pričali v prid trditve, da je scenografov delež pri predstavi zelo pomemben.

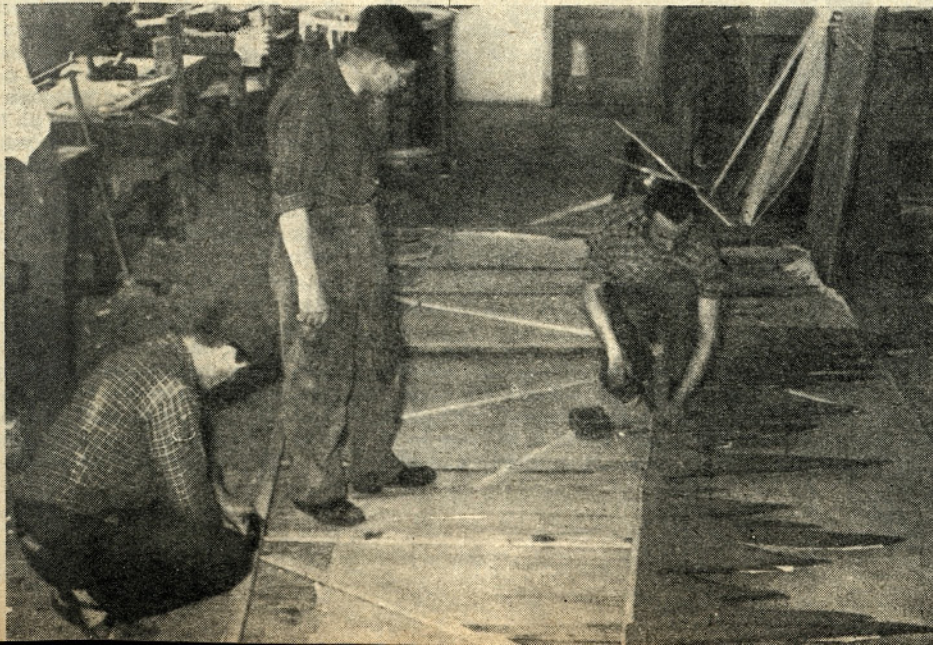

Za poskusnega zajčka so izbrali Verdijevo opero »Othello«. Bolje ne bi mogli zadeti, ker bo ta predstava tako zaradi znane literarne predloge (kakor zaradi priljubljene Verdijeve glasbe prav gotovo sodila med vrhunske dosežke letošnje sezone, kar napoveduje tudi gostovanje tenorista Jožeta Gostiča in jubilejna režija Cirila Debevca.

Začeli bomo kot se za življenjepise pač spodobi. Ljubljanski »Othello« se je rodil v upravnih prostorih Opere. Botrovali so mu režiser Ciril Debevc, dirigent Danilo Švara, scenograf Ernest Franz, kostumerka Miha Jančeva in zborovodja Jože Hanc. Resnici na ljubo moramo povedati, da je bil novorojenček sicer črn kot zamorec, toda zelo živahen in podjeten. Kazalo je, da se bo razvil v postavnega moža. Vendar je bila pot do tega cilja dolga in težavna. Tega so se botri prav dobro zavedali in so se vsak po svoje trudili, da bi mu jo olajšali. »Othello« je najprej shodil, komaj se je naučil govoriti je že pel, ukrojili so mu lepe obleke in pripravili so stanovanje zanj. Prevedeno v navadno govorico bi to pomenilo, da je režiser aranžiral posamezne prizore in pripravljaval mizansceno, dirigent pa je vadal z orkestrom in solisti, a zborovodja je imel dela čez glavo, da je zbor dosegel potrebno ubranost. Razen tega sta kostumerka in scenograf poskrbela za »Othellovo« zunanost. Skratka: nastajala je »Othellova« odrska podoba, kot se temu učeno reče. O vsem tem pripoveduje naš fotoreporter, ki je pripravil našo reportažo. **Ž. P.**

Ta slika pa je bržkone po pomoti prišla v našo reportažo o nastanku gledališke predstave, ali ne? Kakšna naj bi bila miselna povezava med prizorom, ko se Othello, tako zastrupljen od ljubosumnosti, valja po tleh in mizarsko delavnico?! Na videz je res ni, toda spomnite se na scenografov delež pri predstavi. Vse njegove zamisli realizirajo marljive roke delavcev v delavnicah SNG.

Mož, ki ga vidite na sliki, sicer ni kipar, čeprav zna prav tako spretno sukati dleto. V teatrskem žargonu mu pravijo »kašer«. Njegovo delo je med drugim tudi ta beneški lev, ki ga vidite na sliki. Celo strokovnjak ne bo od daleč spoznal, da je iz papirja.

DOBRE, STARE BLOŠKE SMUČI

Zgodovinska redkost
prvič znanstveno ob-
delana ● Razprave
o zimskih prometnih
sredstvih našega kme-
ta ● O smučeh, krp-
ljah in saneh

Ljudske smuči z Blok, z Vidovskih hribov in sosednjih predelov sodijo med najpomembnejše predmete naše ljudske materialne kulture. Etnografa morajo zanimati kot ljudsko prometno sredstvo in kot pomožni sestavni del ljudske noše, — ugotavlja dr. Boris Orel v obsežni razpravi v »Slovenskem etnografu« (letnik IX., 1956). Ta je nedavno izšel in je v veliki večini posvečen zgodovini naših smuč. Boris Orel izčrpno obravnava zgodovino in rabo bloških smuč. Tončica Urbasova je zbrala zanimive podatke o krpeljah in smučeh na Pohorju. Marija Jagodic nam opisuje krpelje na Gorenjskem, Fanči Šarf pa je obdelala sani v hribovskih predelih gorenjskih krajev. S temi razpravami v »Etnografu« je pravzaprav šele prvič izpolnjena tista naloga, o kateri se res lahko vprašamo: kako da se ni slovenska etnografija v preteklosti prav nič zanimala za bloško-vidovske smuči? Kako je bilo mogoče, da se ni zanje zmenila v času, ko jim je že znanstveni svet v tujini posvečal primerno pozornost? Dejali bi, da je za takšno brezbržnost težko najti opravičila.

Med prvimi je začel s starinskimi bloškimi smučmi seznanjati rojake in svet Rudolf Badiura, ki je že leta 1917 delno uporabil tudi domače bloško smuško izrazje. Metod Badiura je leta 1931 posnel film o bloškem smučanju. Razni funkcionarji predvojnega zimskošportne zveze, med njimi prof. dr. Fran Jesenko, so se prav tako zanimali za zgodovino bloškega smučanja in dali snov nemškemu športnemu pisatelju in uredniku revije »Der Winter« Karl Lutherju, da je napisal članek »Na sledi najstarejših alpskih smuč«. O bloškem smučanju je bilo v našem časopisju povedano že marsikaj zanimivega, toda zaokroženo znanstveno podobo o tej etnografski posebnosti, s katero se lahko ponašamo Slovenci, smo dobili šele zdaj. Etnografski muzej v Ljubljani si je že kmalu po osvoboditvi zastavil nalogo, da bo čimprej raziskal bloško-vidovske smuči. To nalogo pa je lahko začel opravljati šele leta 1953, ko je razvil svoje raziskovalno delo na Blokah, v Vidovskih hribovih in v soseščini. Z učiteljstvom je izvedel posebno anketo o bloškem smučanju. Tako je uspelo oteti pozabi marsikaj pomembnega »resnično ob dvanajsti uri. Staro bloško-vidovsko smučanje smo ujeli prav še zadnji čas, tako rekoč pri repu«.

STARI ZAPISKI O BLOŠKIH SMUČEH

K razvoju bloških smuč je pripomoglo zlasti dvoje: gozd in podnebje. V Vidovskih hribovih in na Bloški planoti prevladujeta bukev in smreka, nekaj pa je drugega drevoja. Da znajo na Bloški planoti

dobro obdelati les in uspešno trgovati z živino, je znano že od davna. V teh krajih pa imajo tudi svojstveno podnebje. Na Blokah je burja doma, praviljo, burja ima na Blokah svoje mlade. Za razpravo o ljudskih smučeh je važna zlasti zima s snegom. Ljudstvo pravi, da je na Blokah in v Vidovskih hribovih 9 mesecev zima, 3 mesece pa mraz. Ta rek prav dobro označuje bloško-vidovsko podnebje. Podatki povedo, da pade sneg na Blokah vedno prej kakor v Ljubljani, snežna odeja pa obleži dosti delj.

Na takem ozemlju so se potemtakem nujno uveljavile smuči kot prometno sredstvo za hojo po snegu v dolgem zimskem času. Kakor v vseh drugih zadevah naše domače zgodovine, nam tudi o smučeh postreže naš učeni starinar Valvasor

z zanimivim opisom prečudne hoje kranjskih kmetov po zasneženih gorah. Kranjski kmetje v nekaterih krajih, zlasti pri Turjaku, so se domislili nečesa redkega, česar Valvasor drugod še ni videl. Pozimi, ko obleži sneg, drče po visokem hribu neverjetno naglo. Vzamejo dvoje lesenih deščic, ki so spredaj ukrivljene, in imajo usnjeno prepono, da vanjo vtakneš nogo. Vsako deščico daš na eno nogo. Kmet pa ima tudi krepko palico v rokah.

Za Valvasorjem dolgo ni nihče ničesar zapisal o bloških smučeh. Šele v avstrijskem škofovskem vizitacijskem poročilu iz leta 1820, ki je bilo namenjeno cesarju Francu I., so naše ljudske smuči omenjene v Notranjskem: tod je bilo mogoče pozimi potovati samo s posebnimi, dolgimi, ozkimi in tankimi deskami

na nogah, na katerih zdrčiš po snegu. — In naposled se je v »Novicah« (1845) zglasil prvi Slovenec, ki je vedel kaj povedati o bloških smučeh. To je bil Jožef Bevk (Podgrivarski), ki je opisal hudo zimo na Blokah in pripomnil: »Hočem pri ti priliki tudi popisati eno prav pripravno in priročno orodje, kteriga se po zimi tukaj ljudje poslužujejo in katero je tudi priporočevati tistim, kteri v merzlih krajih, kjer jim debel sneg in zametje nadlegujejo, stanovati morajo. To orodje imenujejo šmeče, in tudi plohi se mu pravi. Šmeče so bukovke deske, po pet čevljev dolge, 6 do 7 palcev široke in pol palca debele. V sredi so z usnjato podvezo prevedene, kamor se stopalo vtakne, de k nogi desko derži, in kjer se stopi, de ne polzi, je klobočina perbita. Sprednji konec šmečev je senem enak; de v sneg ne rije, je nekoliko zakrivljen... — Slednjič je povzel besedo še E. H. Schollmayer-Lichtenberg, gozdarski ravnatelj na zasebnem veleposestvu v Snežniku pri Starem trgu na Notranjskem. V svojem Smučarskem priročniku iz leta 1893 se je takole dotaknil bloških smuč: »Na vsem področju avstrijskih alpskih dežel pozna pisec eno samo pokrajino, kjer se je snežni čevlji, podoben nordijskemu skiju, razvil sam od sebe. To je pokrajina Ribnice na Kranjskem, kjer uporabljajo prebivalci nekaj čez meter dolge, približno 16 cm široke, spredaj navzgor ukrivljene tanke deščice za snežne čevlje... To ribniško obutalo, s merči imenovano, spominja na tunguške skije...«

Štiri poročila, vsako z svoje zaokroženo, vsako z različnimi podatki, a v bistvu nam vendar vsa štiri govore o zgodovini bloških smuč. Valvasor ima v mislih najprej smuške kraje, ki so najbližji Tunjaku, zatem pa še nadaljnje smuške predele proti Vidovskim hribov. Schollmayer pa meri na Bloke, ko nasploh imenuje okolico Ribnice kot območje ribniške suhe robe, — in v to območje sodi tudi precejšen del bloško-vidovskega smuškega ozemlja. Škofovsko vizitacijsko poročilo je glede smuč še najbolj splošno. Ker pa so Bloška planota in Vidovski hribi že od nekdaj znani po hudih snežnih zametih in kot staro smuško ozemlje na Notranjskem, se nanaša seveda tudi ta zgodovinski vir na bloško-vidovsko smuško ozemlje. Domači naziv za smuči najdemo samo pri Jožefu Bevku-Podgrivarskem in Schollmayerju. Prvi navaja šmeče, drugi pa s merči. Če črtamo pogrešno vstavljeno črko r, dobimo smeči, torej pravo domače ime za smuči. Tudi šmeče ne morejo biti nič drugega kakor slabo razumljeno ali površno zapisane smeči. Opisi starih smuč soglašajo s podatki, ki jih je zbral Etnografski muzej in segajo

● Nadaljevanje na strani 133

Koderkoli vas pozimi povede pot po deželi, srečujete mladino na smučeh, seveda, če ji ni toplo sonce pobralo snega s prisojnih pobočij. Ne samo v Ljubljani, tudi na deželi so poskrbeli v letošnjih semestrainih počitnicah za smučarske tečaje. Pri tekmah je bilo kar vroče. Dečki in deklice so se podili po strminah, kakor da jim gre za zlati pokal ali za visoko nagrado.

Da je zimska sezona — kljub seriji pomladnih dni — že dosegla svoj višek, bi lahko bahavo sklepali po tem, da je novinarsko smučarsko tekmovanje v Kranjski gori srečno za nami. Da, ampak pred nami je še zimsko-športni teden s tekmami v Planici, ki pritegnejo vsako leto na pragu pomladi pozornost evropskih zimskih športnikov. Vse panoge zimskega športa, tako lahko k sklepu sezone zadovoljno ugotavljamo, so se zadnja leta krepko razvile. Stari rod se sicer še ne podá, vendar se počasi umika pred falangami novih generacij. Jeseničani so si zasluženno priborili prvenstvo v hokeju in tudi vztrajno kegljajo na Blejskem jezeru. Pogrešamo pa še tega in onega, kar smo pri nas že gojili, n. pr.: skikjoering. V zimskih prireditvah se lahko zgledujemo po Švici. V St. Moritzu so nedavno proslavili petdesetletnico konjskih dirk na »belem dirkališču«, v alpskem stadionu. Na sliki je eden izmed zaključnih prizorov teh velikih dirk. Mogočni Piz la Margna je mimo mnogih evropskih in ameriških magnatov zadovoljno opazoval te znamenite zimske dirke.

● Nadaljevanje s strani 132

največ v drugo polovico minulega stoletja. Potemtakem se smučiči od Valvasorjevih časov do konca minulega stoletja niso spreminjale. Spreminjala in razvijala so se kvečjemu stremena.

KAKO IN ZAKAJ SO SMUČALI

O smučanju na Blokah in v Vidovskih hribih pripovedujejo starejši Bločani približno takole: »Tudi starejši moški so nosili smučiče ali: »Moj oče je do 70. leta nosil smučiče.« Ali: »Gremo po smučeh v Novo vas. Šli smo po smučeh k Fari. Po plohih smo šli, na smučeh smo hodili po opravih.« Rabili pa so tudi glagol drsati ali drseti. Po pripovedovanju o stari hoji na smučeh je bloški drsač »smučiču rinu po ravnem, šel je po njih kot bi hodil ter na njih tudi malo zdrsnil.« Nu, že Valvasor je povedal, da kmetje na smučeh zdrve ali polete nizdol po hribu. Podgrivarski pa v »Novicah« opisuje »drsanje« še slikoviteje: »Nazdol pa kdor je vajen, se ko blisk po gladki dolini spusti. Tisti pa, ki je na šmečeh menj zurjen, se dolge palice posluži, na katero se navzdol dersaje naslanja.«

Raznovrstni so bili opravi, zaradi kateri so »hodili« Bločani pozimi na smučeh. Prastaro opravilo na smučeh je bil lov. Prvi smučar na svetu je bil bržčas lovec. O tem nam zgovorno pričajo petroglifi iz kamene oziroma bronaste dobe, ki so jih odkrili na severnem Norveškem in pri Oneškem jezeru v Rusiji. Lovec na smučeh je laglje in hitreje zasledoval divjad. Domnevno so tudi Bločani rabile smučiče pri lovu, v davni preteklosti mnogo bolj kakor v novejši dobi, ko se na Blokah le še tu in tam spominjajo zasledovanja razne divjadi na smučeh. Smučiči pa so bile vedno potrebne pri oskrbovanju teh samotnih krajev z najvažnejšimi potrebščinami. Ze od

nekdaj so v raznih krajih na Blokah radi hodili na smučeh v bližnji mlin, kamor so nosili opravi žito ali koruzo v mehovih ali vrečah. Na smučeh so šli v gozd po les za kurjavo, za svečavo, za suho robo. Na smučeh so hiteli na sejme v Velike Lašče, v Novo vas in druge kraje. V dolgem zimskem času je zaživela domača dejavnost in obrt in svoje izdelke so nosili na prodaj v bližnje trgovine, pozneje pa v zadrugo v Sodražici. Pa so bile koline in razni obrtniki so prihajali v hišo in vsakomur so smučiče dobro rabile.

Na smučeh pa niso samo hodili ali drsali, marveč so jim bile tudi zasilno prevozno sredstvo, nadomestilo za sani ali pomožni del pri sanah. V Velikih Blokah so otroci na takšnih smučeh-saneh vozili vodo v škafih k hiši. V Topolu in drugod so dovažali iz gozda brezove butare za metle. V Štrukljevi vasi so vozili v Cajnarje lesene žlice v vrečah. V Krvavi peči pa so med prvo svetovno vojno spravili na smučeh celo zvonove v dolino, v Rob. Celo mrliča so katerikrat prepeljali na takih smučeh-saneh k fari. To je svojevrstna etnografska posebnost Blok in bližnjega dolenskega ozemlja. Pogreb mrliča na smučeh ali sanah, potemplanih s smučmi, ni bil reden zimski običaj na Blokah, v Vidovskih hribih ali drugod. Tako so morali na pot le tedaj, ko zaradi izredno hudih snežnih razmer ali terenskih ovir niso mogli nesti mrliča k pogrebu ali ga zapeljati na večjih sanah z vprežno živino.

Tako smo vam na kratko zajeli zgodovino naših smučič. Kdor se želi bližje seznaniti s tem in sorodnimi poglavji, naj vsame v roko zajetni deveti letnik »Slovenskega etnografa«. V njem bo našel poleg uvodoma navedenih člankov še mnogo drugega zanimivega narodopisnega gradiva. r.

TAKO JE NASTAL

»OTHELLO«

Režiser: mož, ki drži vse nitke predstav v rokah, Ciril Debevec dela to že natanko trideset let, kar prav gotovo niso mačje solze.

Kaj takega! Švara se je pri diriganju tako zagrel, da je slekel suknjič. Zavoljo tega se pa res ne smete razburjati. To se ni zgodilo na premieri, marveč le pri vaji.

In za konec še fotografija s premiere, toda kaj počenja fotograf na odru. Zmotili ste se: »Othello« je končno prišel do generalke in pevce čaka še zadnja preizkušnja, fotografiranje.

Zakonca Jean in Franc Shor sta šla na pot po sledovih Marka Pola. Opravila sta isto turnejo kakor pogumni Korčulan pred 700 leti: od Benetk do Pekinga — seveda z ladjo in omnibusom, na konjih in jakih in marsikod tudi peš. Nato sta napisala knjigo: »Za teboj, Marko Polo« (After you, Marco Polo!). Danes, ko je Kašmir v ospredju zanimanja svetovne javnosti, bo bralce zanimala nenavadna deželica, ki meji na Kašmir. Imenuje se Hunza. Jean Shor nam mično pripoveduje o tej »najsrečnejši deželi« na svetu.

»Ta izhaja brez policije,« je rekel Nabi Kan, »kajti pri nas ne poznamo kriminala. Zato tudi nimamo zaporov. Imamo samo peščico pakistanskih vojakov, ki prebivajo na mejni postojanki Kalam Darči. Še pred nekaj leti je imel Mir majhno gardo, pa jo je odpustil. Čemu mu bo telesna straža? Saj nima sovražnikov.«

Vsak kraj si izvoli svojega arbab (župana), ki vodi s starešinskim svetom občinske posle in ureja vse krajevne spore. Če pa kakšnega spora ne more sam urediti, se pogovori arbab po telefonu z Mirom. V posebno nujnih zadevah lahko stopi prizadeti sam pred Mira. Samo potruditi se mora v Baltit, v deželno glavno mesto.

»Pravzaprav,« je nadaljeval Nabi, »vlada Mir skoraj samo po telefonu. V vsakem večjem kraju je telefonska celica in arbab mora vsak dan poklicati Mira in mu sporočiti novice. Ko bi bili vi slišali, kako je naš arbab včeraj poročal o vajinem prihodu! S takšno novico že nekaj let ni mogel postreči Miru.«

Tisti trenutek je zabrnal telefon. Nabi se je oglasil, nato pa izročil staromodno slušalko mojemu možu.

Franca je pozdravil zvonek glas v lepi angleščini: »Dobrodošli v naši deželi, mister Shor. Če bi bili mi vedeli, da pridete, bi vam bili gostišče vse bolj pripravili. Ali kaj želite?«

Franc je mislil, da se pogovarja s kakšnim Angležem, ki so ga tu

V GORSKI DEŽELI ZADOVOLJNIH LJUDI

Ali ste že slišali o deželi Hunza?

Če ne, preberite tale nenavadni potopis

Povsem nepričakovano, na nekem nevarnem gorskem ovinku, je ležala deželica pred nama. Tisto jutro sva premagala 4000 m visoko gorsko sedlo, ki ni zapisano na nobenem zemljevidu — in pred nama se je iznenada odprla bajno lepa dežela, skoraj tisoč metrov globoko pod nama. Kakor srebrn trak v okovju zlatih in smaragdnosele-nih terasastih polj in sadovnjakov se je vila reka po dolini, obdani od gorskih velikanov, ki jih prištevajo k najvišjim v Aziji.

Dih mi je zastal ob pogledu na to pokrajino. Daljna dežela Hunza! Neverjetno, kaj vse sva že slišala o nji. Pripovedovali so nama, da je to pravi raj. Ta mala kneževina, so dejali, je otok miru sredi veletoka nezaupanja, sovraštva in nasilja. Čeprav politično pripada Pakistanu in meji na Kitajsko in na nemirni Afganistan ter je oddaljena le nekaj kilometrov od sovjetskega ozemlja, je znala ta deželica odvrniti skrbi in težave vseh teh držav. Niti 200 km ni dolga in ponekod niti kilometer široka, vlada pa ji razumen, dobrodušen »vladar«, ki ima pomosni naslov Mir. V tej deželi nimajo ne policije ne vojske ne revščine in domala tudi bolezní ne poznajo.

Kmalu sva spoznala, da je Hunza pravzaprav nekaj duhovnega, kar je nastalo iz soglasja te neprimerljivo lepe pokrajine s prijaznim, srečnim

ljudstvom, ki šteje komaj 25 tisoč ljudi.

Pri vходу v dolino sva se najprej ustavila v malem kraju Misgar. Petdeset snažnih kamnitih hišic se je stiskalo na levi in desni ob gorskem potoku, ki šumi proti reki Hunza. Že pri prvem poslopju, kjer je telefonski in brzojavni urad, naju je prisrčno pozdravil visokorasel vitek moški. Nabi Kan, tako se piše, je prejšnje čase služboval kot telegrafist pri Angležih v Indiji, zdaj pa vodi poročevalsko službo v Misgaru. Povedel naju je v bungalov, v katerem sta dva prostora. Ampak bungalov stoji tik ob robu prepada. V vsaki vasi Hunze bova našla takšno gostišče, je rekel Nabi Kan. Ded sedamjega vladarja jih je dal zgraditi. In ta gostišča so vedno pripravljena za sprejem, četudi prihaja zadnja leta le malo tujcev v Hunzo.

Z verande gostišča, ki zavzema vse procelje, sva lahko uživala prekrasen razgled, kar 400 m navpično v dolino. Hunzukuti so, kakor sva kmalu opazila, po pravici ponosni na svojo čudovito deželico. Kmalu so nama prinesli večerjo in uredili prenočišče.

Drugo jutro sem vprašala, ali sprejemajo vse tujce tako gostoljubno. »Seveda,« so mi odgovorili. »Dežela Hunza je naš skupni dom in vsak tujec, ki nas obišče, je gost v našem domu.«

Ko je Nabi Kan ugotovil, da sta najina potna lista v redu, nama je pripovedoval marsikaj zanimivega o tej gorski dolini. Najprej o ljudeh. Ti so bolj bele polti kakor vsi njihovi sosedje in celo višji kakor Afganci. Poteze obraza so bolj kavkaške kakor mogolske, nosovi ravni, globoko ležeče temne oči niso posevne. Lahko bi rekli, da so Hunzukuti nenavadno čvrsti Južnoevropejci — in morda so njihovi predniki to res bili.

Po neki stari pripovedki, nama je pravil Nabi Kan, so vsi Hunzukuti potomci treh vojščakov Aleksandra Velikega, ki so v Perziji našli vsak svojo izbrano družico. Ko je Aleksander prodiral proti jugu, v Indijo, so ti trije pari našli prekrasno dolino Hunza in so kar tam ostali. Učeni možje sicer trde, da je to navadna ljudska pripovedka; vendar morajo priznati, da so Hunzukuti poseben človeški rod in ne morejo znanstveno razložiti, kako so prišli ti ljudje v samotno gorsko dolino Srednje Azije. Govorica teh ljudi, ki se imenuje burnšaski, ni sorodna nobenemu drugemu jeziku. Od kod izvira, pravijo Hunzukuti, je učenjakom slej ko prej uganka. Pismenega jezika še nimajo; je pa ta jezik izredno težaven in zapleten. En sam primer: Hunzukuti poznajo več kakor trideset oblik množine in kar štiri različne spole.

KNEZ VLADA PO TELEFONU

»Povejte nam kaj o Miru,« je rekel Franc. »Kako pa pravzaprav vlada?«

sprejeli v upravno službo, zato je odgovoril: »Well, po vsem, kar sem slišal in videl, mislim, da bi tu lahko napisal nekaj dobrih člankov. Morda celo o Miru. Pravijo, da je zanimiv možak, demokratičen in ljubezniv. Če bo šlo, bi napisal članek s fotografijami. Mislite, da bi bilo Miru všeč?«

»Zakaj pa ne,« je rekel glas po telefonu. »Fotografirajte, kolikor hočete. Radi vam bomo pomagali v vsakem pogledu.«

»Imenitno,« je vzkliknil Franc, »ampak mar lahko govorite v Miromem imenu?«

»Seveda,« se je glasil odgovor, »saj sem jaz Mir.«

In povabil naju je k sebi v Baltit.

BREZ DAVKOV IN CARIN

Nekaj dni sva ostala v Misgaru, da sva se spočila in spoznavala ljudi in deželo. Denar je Hunzukutom postranska reč. Samo Mir ga potrebuje, ko oskrbuje uvoz in izvoz za svoje državljane. V deželi pa poznajo samo zamenjavo. Hunzukuti, ki prihrani vse življenje za kakšnih 50 dolarjev gotovine, je že magnat, če ne celo na glasu skopuha. Le redkokdaj se zgodi, da gre skoz kakšne roke v vsem letu več kakor za 5 dolarjev gotovine. Tu ne poznajo davkov, pristojbin, carine. Nihče ne more posestva kupiti ali prodati, ker je pičla zemlja v tesni gorski dolini razdeljena in mora po zakonu ostati družinska last. Edini posestnik, ki ima 130 ha zemlje, je Mir. Sem pa tja podari pol

● Konec na strani 133

● Nadaljevanje s strani 134

hektarja kakšnemu zaslužnemu državljanu, ki ni podedoval zemlje. Ali pa prepusti kakšnemu mlademu zakonskemu paru hektar za prav nizko najemnino, katero potem plačujeta z marelicami, jabolkami, mesom, rogovjem divjih koz ali z delom.

Noben Hunzukut se ne peha za denarjem, niti za primer stiske. Če mu hudourje odnese hišo, mu bodo pomagali sosedje, pa bo postavil novo. Če pade konj v prepad, mu bo sosed posodil svojega, dokler ne bo nekako dobil novega konja. Banke nimajo, denarja nihče ne posoja, obresti ne poznajo. In šolstvo? Praviijo, da ga vzdržuje Aga Kan, duhovni poglavar izmaelitov, mohamedanske sekte, ki ji pripadajo Hunzukuti. Šolnine ni. V vsej deželi je en sam zdravnik. Seveda pa kdaj pa kdaj prihajajo inozemski zdravniki pogledat in se prepričati, da Hunzukuti ne poznajo bolezni, kakršne razsajajo drugod po svetu. Sir Robert Mac Carrison, kirurg indijske zdravstvene službe, in neka nemška zdravnica sta bivala tu delj časa in ugotovila, da ni želodčnih in podobnih težav, prebavnih motenj in raka. Znanstveniki zvečine ugotavljajo, da so Hunzukuti zato tako žilavi in dolgega življenja, ker se preprosto in zdravo hranijo in ker sila skrbno obdelujejo svojo zemljo. Vsak kosček rastlinske snovi poberejo in vse pomešajo z živalskim gnojem, tako da je zemlja vedno dobro gojena.

POT OB PREPADU

Ko sva se odpravljala v Baltit k Miru, so nama rekli najini novi prijatelji v Misgarju dokaj ponosno, da je cesta, po kateri bova pet dni potovala, med najbolj nevarnimi na svetu. Ko je bilo to potovanje za nama, sem bila tudi jaz o tem prepričana. Samo, ker je ta skalovita pot ob prepadih tako tvegana in nevarna, lahko živijo Hunzukuti v svoji mirni samotni, varni pred mogočnimi sosedi in nedotaknjeni od moderne civilizacije.

Stoletja je bila ta cesta glavna zveza med Kašgarom v Sinkjangu in Kašmirom. Drzni kitajski trgovci so vodili svoje karavane, otovorjene s svilo, čajem in procelanom, po teh nevarnih tesnih gorskih galerijah v Indijo, in tod so se vračali z dišavami in zlahtnimi kamni, z zlatom in slonovino na Kitajsko. Uspešno potovanje je lahko kakšnega trgovca obogatilo za vse življenje; ampak mnogi so izgubili svoje karavane — in življenje — zaradi nenadnega plazu ali ker se je utrjala pot po galeriji. Praviijo jim »rafik«. S takšnimi rafikami so si Hunzukuti ustvarili gorsko stezo ondi, kjer je narava noče. Graditelji takih cest splezajo poševno po skalnati steni, morda 600 metrov nad dolino. Skalnata steza postaja vedno bolj tesna, naposled popolnoma preneha in se po nekaj metrih spet pričinja. Kako je mogoče takšno brezno premostiti? Marsikod so v goli steni razpoke in v te zabijejo Hunzukuti vrsto ozkih, kamnitih plošč. Nanje polože izmenoma plasti vejevja in skalovja, dokler ne štrli iz stene 75 cm ali včasih samo 45 cm široka galerija. Če pa ni takih razpok v skali, polože čez brezna dolge drogove za mostove, ki se pozibavajo, se udajajo in škripljejo. Z ene takih galerij sem pogledala nizdol in zagledala na melišču kakšnih

150 m niže konjski trup, razpočen kakor prezrela vinska jagoda. Ko je Franc pozneje to omenil v Baltitu, je rekel Mir: »O, vem, vihar je nedavno odtrgal to galerijo. Saj me je že skrbelo, kako kaj vidva potujeta. Bilo je precej vetrovno.« Na tej turi sva lahko prvič občudovala vztrajnost Hunzukutov. Sto kilometrov hoda na gorski stezi v enem dnevu ni zanje nič posebnega. Lahkotno zmagujejo najvišje vrhove, dosti laže, kakor če pohitim čez štiri stopnišča. Edini, ki lahko tekmujejo z njimi kot nosači, so Šerpe v Nežalu, ki so omogočili zmago nad Mount Everestom.

V »AVDIENCI« PRI MIRU

Naposled smo tepega dne zagledali Baltit. Visoko na gorskem hrbtu je stal pred nami grad, medtem ko se je po dolini širilo mesto. Zadaž se je mogočno vzpenjal pod nebo 7790 m visoki Rakapoši, še nepremagani »Kralj snega«.

Ko sva prišla v »palačo«, v skromno poslopje, zgrajeno v zahodnjakem stilu iz obdelanega granita, naju je pozdravil Mir. Oblečen je bil v jahalne hlače in v jopico iz tweeda. Po hunzaških merah je precej nizek in čokat. Svež obraz, črni lasje, gosti brki, vse se je svetilo v soncu. Njegove temne oči so naju prijazno ogledovale.

»Dobrodošla pri nas!« je rekel. »Upamo, da bosta kaj časa ostala tu. Gotovo vama bo všeč.« Obiskoval je angleško šolo v Pakistanu, zato odlično govori angleško.

Mir naju je pospremil do dvornega gostišča, odkoder smo se lahko razgledovali po prekrasni dolini Hunze. V gostišču sva imela na razpolago gostinsko sobo s kaminom, sončno jedilnico, spalnico, obloženo s perzijskimi preprogami in s kitajskimi podobami na stenah, zraven pa kopalnico, kjer se je kadila vroča voda v mogočnih vrčih. Vse je bilo lično in udobno. Kar ostrmela pa sem pred velikim klavirjem. Nisem si mogla predstavljati, kako je ta prispel v Baltit, če ne s helikopterjem.

»Tale klavir si je dal prinesiti moj ded iz Kašmira,« mi je razložil Mir. »Dvajset mož ga je vleko čez hribe: deset dni so bili na poti.« Zvečer sem skušala ubrati nekaj akordov. Ampak, škoda, da niso tistikrat privedli s seboj tudi uglaševalca klavirjev.

Mir, razmeroma še mlad — šele 38 let star, pa je vladal že osmo leto — je svoji deželi res dober vladar. »Mi smo nedvomno najbolj srečno ljudstvo na svetu,« nama je rekel tisti večer tako mirno in prepričevalno, da v tem ni bilo prav nič bahavosti. »Vsega imamo ravno dovolj, pa vendar ne toliko, da bi zamikalo druge in da bi nam kaj vzeli. Naši deželi bi lahko rekli: Srečna dežela zadovoljnih ljudi.«

Vsako jutro zaseda Mir s svojim starešinskim svetom. Vsi so čez 65 let stari, veliki vezir pa jih ima že 98. Tako rešujejo tekoče vladne posle. O vsaki zadevi glasujejo. Po nekem dekretu je vladarjev glas enakovreden ostalim. V izjemnih primerih pa lahko Mir vložiti veto zoper sklep starešinskega sveta, saj je vendar vladar! V resnici pa vlada samo kot moder in ugleden srednik.

Vsaj enkrat na leto opravi Mir s svojo ženo nadzorstveno potovanje po deželi. Jezdi na poniju, žena pa na mezgu. Medtem ko se Mir po-

Marko Polo s Korčule

Marko Polo se je rodil na Korčuli, prisvajajo pa si ga Benečani. Ampak naše starinsko mesto na slavnem otoku se ponša s hišo, o kateri zanesljivo zatrjujejo, tudi po raznih listinah, da je v nji tekla zibelka Marku Polu, najpomembnejšem raziskovalcu iz srednjega veka, prvemu Evropejcu, ki ga je pot povedla na Daljni vzhod. Marko Polo se je imeoval tudi »Milion«. To pa nima nič skupnega z milijončkom, marveč je to deminutiv imena Emilio, Emilione. Tako je bilo ime očetu in to je bilo tudi Markovo drugo ime.

Ko mu je bilo 15 let, sta se oče in stric Matej vrnila v domovino z Daljnega vzhoda, kjer sta se dalj časa mudila (1269). Spomladi 1271 so vsi trije odrinili iz Benetk v Aciri, nato pa jih je novembra povedla pot kot trgovce skozi notranjo Azijo na Kitajsko vse tja do mesta Kambaluka, kakor se je takrat imenoval Peking. Maja 1275 so prispeli na dvor Kublajkana. Enainvajsetletni Marko se je Kublajkanu močno prikupil, naučil se je jezika in postal celo upravnik province Kiangnan. Od 1275 do 1292 je vse Markovo življenje zajeto v njegovi znameniti knjigi, v kateri nam opisuje, kakšne pomembne naloge je opravljal in kako je trgoval.

V prvih mesecih 1292. leta je trojica Polo po 17-letnem bivanju na Daljnem vzhodu odrinila proti domu. Peljali so se po Južnokitajskem morju, obiskali Sundske otoke in Prednjo Indijo ter prijadrali v Ormuz. Vrnitev je bila prav tako polna burnih doživljajev kakor prvo potovanje, saj so potrebovali 15 mesecev samo za to, da so privedli neko mongolsko kneginjo perzijskemu vladarju Argonu, ki pa je že umrl in so jo torej

izročili Argonovemu sinu. Nu, leta 1295 so se pa srečno znašli v Benetkah. Toda Marka so čakali še novi doživljaji. Tik pred koncem 13. stoletja (1298) je zašel po morski bitki pri Korčuli v ujetništvo Genovežanov. V genoveški jetnišnici je našel nekega ujetnika iz bitke pri Meloriji, imenovanega Rustichello ali Rusticiano iz Pise. Ta možak je bil precej razgledan, predeloval je že francoske pustolovske romane in je začel z veseljem zapisovati pripovedovanje svojega sojetnika Marka. Po mirovni pogodbi med Genovežani in Benečani, sklenjeni 1. julija 1299. leta v Benetkah, je Marku Polu spet zasijal beli dan. Umrl je leta 1325 v Benetkah. Za njim je ostala knjiga potopisov, ki je prevedena v neštete jezike, tudi v našega. To je poglobitvi vir za spoznavanje Srednje, Vzhodne in Južne Azije v srednjem veku. Ko boste obiskali Korčulo, si oglejte rojstno hišo Marka Pola. Poprej pa vsekakor preberite njegovo znamenito knjigo.

Katero je največje mesto na svetu? New York, kajne? Da in ne — kakor se vzame. Do leta 1950 je namreč imel New York 7.89 milijona prebivalcev in bi se moral v primeri z Londonom, kjer so l. 1953 našli 8.334 milijona ljudi, zadovoljiti z drugim mestom. Sele potem, ko so mu priključili okoliške okraje, se je prebivalstvo New Yorka pomnožilo na 12.920 milijonov ljudi. Torej je vprašanje njegovega svetovnega prvenstva glede na obljudenost še vedno sporno. New York je zrasel ob izlivu Hudsona ter ima v prometu med novim in starim svetom to prednost, da je iz njega najkrajša pot do Evrope. Mestno področje meri 816 kvadratnih kilometrov in sestoji iz petih okrajev, med katerimi so posebno znameniti trije: Manhattan, Brooklyn in Queens. Vsi trije ležijo na zahodni konici Long Islanda. Izseljenci, ki prihajajo v Ameriko, pa se morajo izkreati na Ellis Islandu. Ob delavnikih imajo v New Yorku ogromen promet, ob nedeljah pa se poveča iz mesta v okolico in narobe na milijone izletnikov.

kor na deželi in ta postopek se bo nadaljeval vse dotlej, dokler ne bo z ljudmi poseljena vsaka ped prostora na zemlji, vključno Sahara. In takrat se bo ves svet spremenil v eno samo ogromno velenje. Če ne bodo tega preprečile vojne, bi se opisano stanje dalo doseči okrog leta 2500. Tedaj bi namreč utegnulo narasti prebivalstvo zemlje na sto milijard ljudi. Z drugimi besedami: čez dobrih pet sto let bo naseljen vsak prostorček pod soncem, izvzemši morda polarne kraje in najvišje gorske masive. Gostota prebivalstva bo približno takšna kakor danes v Los Angelesu. V tolažbo našim potomcem pa bodi povedano, da v Los Angelesu ni stanovanjske stiske in da ljudje ne živijo v vagonih in lesenjačah. Prebivalci imajo dovolj zraka in zelenja okrog sebe. Seveda je poskrbljeno tudi za dobre prometne zveze.

Današnja milijonska mesta so se začela močneje razvijati šele pred dobrimi sto leti. Prvotno so nastajala mesta le tam, kjer so imeli vladarji prestolnice ali tam, kjer so bila središča kulture, časih tudi gradovi. To so bila jedra, iz katerih so se izkristalizirala velika naselja. V antiki je bilo zelo malo velikih mest. Atene so imele v Periklejevi dobi komaj sto tisoč prebivalcev. Ko je Aleksander Veliki zavojeval Babilon, je bilo v njem kakšnih 300 tisoč ljudi. V Kartagu pa je živel za časa Hanibala dvakrat toliko ljudstva kakor v Babilonu ob Aleksandrovi okupaciji. Aleksandrija, drugo največje mesto rimskega cesarstva, je imelo v dobi svojega razcveta, 30 let pred našim štetjem, 650 tisoč prebivalcev. Edinole v Rimu so našli nad milijon ljudi. To je bilo najbolj naseljeno

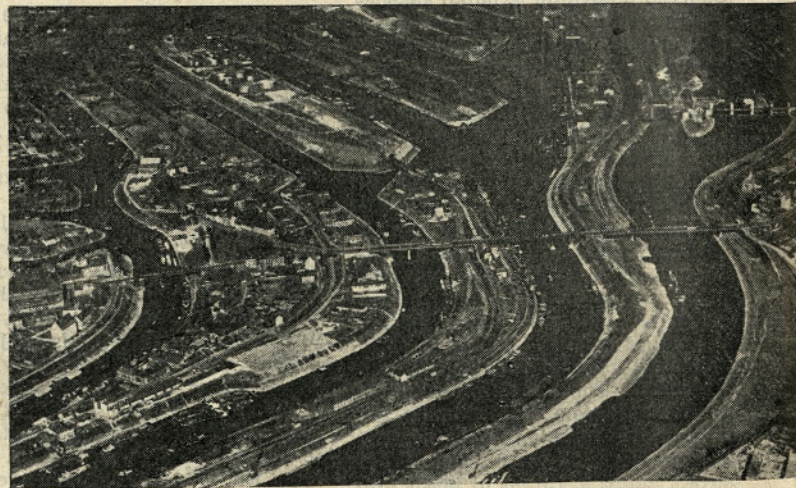
SODOBNA ČLOVEŠKA MRAVI

ČEZ DOBRIH PET STO LET BO PREBIVALSTVO ZEMLJE NARASLO NA STO MILIJARD LJUDI ● ATENE, BABILON, KARTAGINA, V STAREM VEKU ● RAZVOJ BAGDADA, CARIGRADA, PARIZA IN LONDONA ● 65, 81 ALI STO MILIJONSKIH MEST? ● NOVO V

Millijonska mesta na svetu so tako polagoma nastajala, da jih je bilo še okoli l. 1900 mogoče naštetih na prste ene roke. Ob začetku prve svetovne vojne, 1914., je njih število naraslo na šestnajst, v naslednjih treh, štirih letih so se številčno popetorila, po l. 1939 pa še podvojila. Zdaj se pripravljajo v Monakovem, središču Bavarske, na to, da bodo vpisali milijonskega prebivalca v register. Medtem pa svet jadrno hiti svojo pot naprej. V New Yorku pravijo, da bodo kmalu dosegli trinajst milijonov prebivalcev, okrog l. 1975 pa predvidoma kar 20 milijonov ljudi. V Los Angelesu menijo, da bodo okrog tistega časa tudi tam dohiteli svojega tekmeča na ozemlju Severne Amerike.

Tako se mesta nenasitno zajedajo v deželo, govtajo polja in gozdove, proizvajajo hrup in rjo ter strupene pline, ki kužijo ozračje, hkrati pa na široko odpirajo svoje dveri lju-

dem dobre volje, ki prihajajo tja, kamor jih je privabilo delo. Na seznamu milijonskih mest najdemo danes tudi taka, ki so še nedavno veljala za idilične kolonialne postojanke. Ne verjamete? Potem si oglejte поблиže razvoj perujske Lime ali filipinske Manile. O drugih, kakor so n. pr. Vuhan na Kitajskem, Kalkuta in Buenos Aires, pa raje niti ne govorimo. Že davno sta ti dve človeški mravljišči prekosili nekoč tako bahati nemški Berlin. V Los Angelesu so n. pr. še pred sedemdesetimi leti našli komaj deset tisoč prebivalcev, danes živi tam 5.6 milijonov ljudi. Sao Paulo v Braziliji pa narašča celo hitreje. Njegovo prebivalstvo se je v zadnjih desetih letih dvignilo skoraj na tri milijone. In tako dalje. Človeški rod narase vsako leto za 40 milijonov, toda prebivalstvo v mestih se mnogo hitreje množi ka-

Duisburg je nemško industrijsko pris tanišče ob Renu, največje svoje vrste na svetu. Njegove naprave zavzemajo tisoč hektarov površine, pomoli, ki jih je skupno okrog 150, pa merijo v dolžino nad 50 km. Bodočnost Duisburga je tesno povezana z razvojem industrijskega bazena v nemškem Porurju.

mesto v staremu veku. Število njegovega prebivalstva je znašalo v drugem stoletju pr. n. št., pod Trajanom, 1 milijon 200 tisoč ljudi. Čeprav takrat še niso poznali tovam in drugih industrijskih naprav, so ljudje živeli v tesnobi in v nadvse pomanjkljivih higienskih pogojih.

V devetem stoletju našega štetja se je povzpел Bagdad s pol milijonom prebivalcev na prvo mesto. Pozneje ga je v tem prekosil Carigrad, kjer so v 15. stoletju našli 400 tisoč prebivalcev. Neapelj in Benetke sta zaostajala za njim. Tudi nemški mesti Augsburg in Nürnberg, ki sta imeli zelo ugodne pogoje za razvoj, nista mogli nikdar doseči milijona ljudi. Okrog

In tu smo sredi vprašanja, kakšna merila naj uporabljamo pri presoji današnjih svetovnih velemest? Če upoštevamo prvi tem prejšnje meje mestne površine, pridemo do povsem drugačnih zaključkov. Po svoji ozemeljski prostranosti je namreč največje mesto na svetu Kiruna na severnem Švedskem. Tam živi na prostoru 13.181 kvadratnih kilometrov kakšnih 20 tisoč ljudi, večinoma rudarjev. Tako redko naseljenih krajev je malo na svetu. Primer redke naselitve predstavlja tudi Canberra, glavno mesto Avstralije. Zrasla je med Sydneyem in Melbournom tako rekoč iz stepe. Na ozemlju, ki je trikrat večje od New Yorka, živi tam komaj 13 tisoč ljudi. Šele po Kiruni

in Canberri prideta na vrsto London in Los Angeles, nato pa spet avstralski Brisbane s 450 tisoč prebivalci. Šele potem sledijo Šanghaj, Berlin in New York City...

Pri presoji velemest je torej važno to, s kakšnega vidika jih sodimo kot velika mesta. Če se ne držimo strogo meja uradnih podatkov, imamo pravzaprav danes na svetu samo 65 milijonskih mest. Merila za to presojo pa so se v zadnjih letih precej zrahljala. Danes namreč prištevajo k večjim mestom in velemestom tudi priključena predmestja in okoliške kraje, ki so z mesti prometno povezani. Tako nastane časih iz dveh mest eno, kakor n. pr. pri Nürnbergu-Fürthu, ki sta sicer upravno ločena, sicer pa ju lahko smatramo za enovito naselje. Podobno sta se mesti Barmen in Eberfeld v Nemčiji združili v novo naselje Wuppertal, ker ležita obe v dolini tega imena.

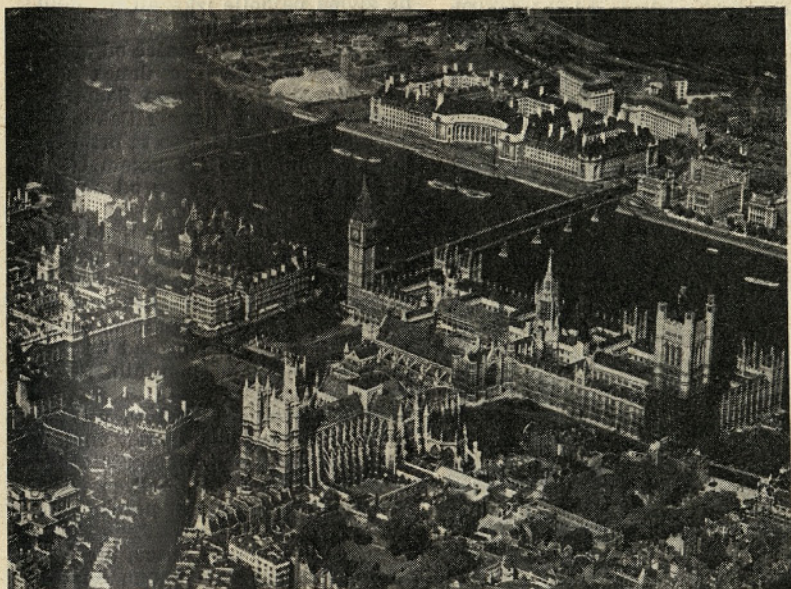
Med nemškimi Duisburgom in Dortmundom stoji še šestnajst mest, ki so si med seboj tako podobna, da jih tujec komaj razloči. Pa tudi domačin ne bi časih vedel, kje stoji, če mu ne bi napisna deska povedala, da je na področju tega in tega kraja. Naselja, hiše in ulice so si med seboj podobne do enakosti. Kmetije so na tem področju le še redke in bodo kmalu popolnoma izginile. To je zametek bodočega velemesta v Porurju, ki šteje že danes 4.1 milijona ljudi. Poznavalci pravijo, da bo to naselje v Evropi največje za Londonom, Moskvo in Parizom.

Če štejemo med velemesta tudi to naselje, dobimo že okroglo število sto. Podobno kakor v Porurju na-

stajajo velika industrijska naselja tudi drugod v Evropi: na zahodu Nizozemske, v Belgiji, na Angleškem okrog Birminghama in Manchesterja, v severnih predelih ameriških Združenih držav, na Japonskem, Kitajskem, v Indiji, na Javi in drugod. Teh naselij najnovejše dobe niti nimamo zaznamovanih na zemljevidih, ker nastajajo hitreje kakor rišejo kartografi svoje izdelke. Prav tako tudi moramo upoštevati, da nastaja ob ustju Nila v Egiptu velikansko mravljjišče dvanajst milijonov ljudi. Ljudje tukaj tišče v trikot Kairo—Aleksandrija—Port Said. To ozemlje je približno tolikšno kakor področje Kirune. Če bi se pa zljubilo kakšni oblasti, da bi proglasila dolino Gangesa med Delhijem in Kalkuto za upravno skupnost, bi tukaj dobili največje naselje ljudi na svetu. To mesto bi potem obsegalo kakšnih 30, 50 ali celo 70 milijonov ljudi...

Iz tega vidimo, da marsikje odločajo o velemestnem značaju meje in izmere, ki se pri tem upoštevajo. Na lanski socialni konferenci mest v Monakovem je bilo slišati, da bo leta 2000 živela približno četrtnina prebivalstva zemlje v mestih z nadsto tisoč prebivalci. Ta domneva se nikakor ne zdi pretirana. Saj že danes vidimo, da pri 2.7 milijardah ljudi živi 7 odstotkov prebivalstva ali 185 milijonov ljudi v milijonskih mestih, katerih je po najstrožjih kriterijih vsaj 81, po svobodnejših pa celo nekaj več. Menda ni treba posebne fantazije za predstaviti, da se bo prebivalstvo vesoljne zemlje kmalu nagnelo v eno samo velikansko velemesto. V nekaj sto letih bodo naselja tekla nepretrgoma od doline Rena do Rotterdam in Basla in Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Porurje in Posarje bo z Alzacijo-Loreno vred eno samo ogromno naselje. Nekaj podobnega se lahko še prej kakor v Evropi zgodi na Japonskem, na otoku Javi ali na Kitajskem ter v Indiji, kajti od 81 današnjih milijonskih mest na svetu, jih leži že danes v Aziji trintrideset! Podoben proces se odigrava tudi v Angliji,

● Nadaljevanje na strani 138

Zgoraj: London, ki je po strogo vzetih statističnih podatkih še vedno prvo in največje mesto na svetu. Leži na obeh bregovih reke Temze, 75 kilometrov nad njenim izlivom v morje. London je v stavbnem oziru pravcat muzej starinskih redkosti, ima pa tudi obilico zgradb iz 19. in 20. stoletja. V zadnji vojni je bil zaradi nemških letečih bomb hudo poškodovan in je v precejšnji meri izgubil strukturo svojega prebivalstva. — Spodaj: Pariz, velemesto ob Seini, središče Francije, njene politike, umetnosti in kulture. Eno najlepših mest na svetu, čeprav manj številno kakor se navadno misli. L. 1946 so v njem našli komaj 2,725.000 ljudi, l. 1954, po priključitvi zunanjih okrajev, pa 4,775.000 prebivalcev. Med njimi pa je komaj dobra polovica Parižanov.

ŠISCA

KSANDRIJA IN RIM MESTO V PORURJU

l. 1700 se je Pariz s pol milijona prebivalcev povzpел na vodilno mesto v Evropi. Sledila sta mu London in Carigrad pred Neapljem in Amsterdamom. Ze tedaj pa je baje imel Tokio, tedaj še Jedo imenovan, več prebivalstva kakor Pariz. Japonska prestolnica je že v 18. stoletju dosegla milijon prebivalcev in postala v tem oziru vodilna na svetu. Na Kitajskem pa so baje že pred tem imeli milijonska mesta, vendar nimamo o tem zanesljivih podatkov.

V osemnajstem stoletju je začel z veliko naglico naraščati London. Britanska veljava v svetu se je močno dvignila in London je kmalu presegal Pariz ter postal največje mesto na zemlji. Po številu prebivalstva, ki je navezano na določeno mestno ozemlje, namreč New York še vedno ni dohitel Londona. Upoštevajoč ta kriterij, je celo Tokio že presegal New York, največje mesto Amerike.

Carigrad, turški Istanbul, ima za seboj slavno zgodovino. Bil je prestoinica vzhodnorimskega cesarstva, rezidenca turških sultanov, Osmanov, Grkov in balkanskih Slovanov, od Atatürka pa je njegovo vlogo prevzela Ankara.

● Nadaljevanje s strani 137

severni Italiji in v Egiptu, v severnih predelih ZDA, v Kaliforniji ter v južni Braziliji. Spremljevalci razvoja mest napovedujejo, da se bodo najpozneje v 600 letih meje naselij strmile. Nekaj nezasedenega prostora bo ostalo samo še v Antarktiki in Himalaji. Kako se bodo vsi ti ljudje preživljali, je seveda drugo vprašanje.

Popolnoma razumljivo je, da mesta spričo industrijskega razvoja močno naraščajo in dobivajo takšne podobe. Toda, v katerem delu sveta je največ mest? V tistem, kjer je danes še najmanj ljudi, v Avstraliji. Vsak tretji Avstralec namreč živi v mestu, in sicer v milijonskem mestu Sydney ali v Melbourneu.

Verjetno bodo milijonska mesta v prihodnosti prerasla tudi »vrtna mesta« iz podobna naselja ter napravila iz vsega skupaj milijardne naselbine. V Londonu nastaja n. pr. na njegovem robu nekakšna vrsta trabantskih mest, ki obsegajo industrije, pisarne in seveda vse tisto, kar je potrebno delavcem in nameščencem, ki so v njih zaposleni.

Takšna obrobna mesta nastajajo povsod po svetu, kjer narašča in se razvijata promet in industrija. Seveda so ta naselja boljša od starih, dosedanjih. Imajo dovolj zelenja in svetlobe, boljše stanovanjske pogoje, igrišča in zabavišča, tudi kulturne zavode in drugo. Vedno manj je takšnih mest, ki so nastajala na slepo srečo, brez načrtov in preudarka. Zato lahko pričakujemo, da bodoča velemesta ne bodo tako

mračna in neprijazna kakor so tu in tam današnja velemesta naselja. Imela bodo več svetlobe in zraka, več zelenja, bodo bolj urejena in s tem bodo tudi boljše ustrežala zahtevam svojih prebivalcev.

Drugo vprašanje pa je, ali bo mogoče bodoče milijardno mesto Evropo obvladati s tehničnimi, medicinskimi in drugimi prijemi? Treba bo ustvariti drugačen prometni red, poskrbeti za boljši zrak in več zelenja za uničevanje strupov in dima v ozračju. Nastajajo pa tudi psihološka vprašanja, ki se tičejo vplivov takšnega velemesta na človeka in njegovo okolje. Vsi ne bodo mogli živeti v mestu, marsikdo bo moral obstati na njegovem robu in se sprijazniti s skromnejšo vlogo kakor se bo nudila tistim, ki bodo živeli v njegovem osrčju. Mesta bodočnosti bodo morala imeti marsikaj, česar danes še ne vidimo povsod: zaščitne zelene pasove, parke, zoološke vrtove, muzeje izumrlih živali, kjer bo lahko vsak otrok našel tisto, česar ne bo mogel ob vsakem koraku srečati v svojem neposrednem okolju.

V sodobnem napredku pa seveda ne smemo pozabiti na Jugoslavijo, ki daje lep zgled s svojim komunalnim sistemom. Le-ta odpira nove možnosti zlasti v družbenem pogledu tudi tistim deželam, ki so izčrpale svoje tradicionalne izkušnje in se danes lahko marsičesa nauče od socialističnega razvoja do novih poti človeštva in njegovih problemov.

V GORSKI DEŽELI ZADOVOLJNIH LJUDI

● Nadaljevanje s strani 135

svetuje z vaškimi starešinami, obišče žena (rani, kneginja) vaške žene, da zve za njihove težave in želje.

Vsako zimo mora Mir opraviti važen obred, množično poroko. Vsi pari se poroče neki četrtek v decembru, ki ga določijo vaški prekroki z Mirom. Tudi dandanes še poiščejo starši na tem zboru par za svoje otroke, ampak mladi ljudje lahko ponudbo zavrnejo.

Ta navada se je očitno obnesla, kajti Hunzukuti se ne spominjajo kakšne ločitve zakona. Taisti pomen kakor zakonu, prisojajo vprašanju preobljudenosti. Obdelovalne zemlje je le malo in če bi imeli toliko otrok kakor druga azijska in orientalska ljudstva, bi se kmalu znašli v stiski. Ampak Hunzukuti so rešili to vprašanje že pred stoletji. Ko pričakuje žena otroka, zapusti možovo posteljo in se povrne k možu šele, ko novorojenčka ne

doji več: pri deklici po dveh, pri dečku pa po treh letih. Družine so zato majhne. Posestvo podeduje najbistrejši sin; pa ni treba, da bi bil najstarejši.

Dr. Picton, strokovnjak v vprašanih prehrane, je takole strnil svojo sodbo o Hunzukutih: s tehniko opravijo brez matematike, kmetujejo brez kemije, zdravi so brez zdravnikov, moralni so, ne da bi moralizirali in trgujejo tako rekoč brez trgovskega prometa. V surovem in skopem okolju se je to gorsko ljudstvo naučilo umetnosti, kako je treba mojstrovati življenje.

Ali bo dežela Hunza ostala tak otok miru? »Ničesar ni treba tu dodati, samo upati,« pravi Mir. »Pred nekaj leti,« nama je pripovedoval, »me je zelo vznemirilo, ker je bajje neki prospektor, iskalec rud, našel bogato zlato žilo blizu Baltita. K sreči se je izkazalo, da je bila ruda brez vrednosti.«

Voli z velikimi rogovi

Samo troje mest je v Srbiji, ki imajo tramvaj. To so Beograd, Niš in Novi Sad. Niški in novosadski tramvaj sta ostarela in do kraja izrabljena, zrela za muzej. Novosadski ima za seboj častito zgodovino: nekoč je vozil po ulicah Budimpešte. Ko so ga zamenjali z novim, so starega, že izrabljenega prodali Novemu Sadu, zakaj tu je vozil tedaj še konjski tramvaj in vzdrževal redni promet med dvema najoddaljenejšima deloma mesta.

Ta članek ni napisan zavoljo novosadskega tramvaja, ki mora voziti zelo previdno, da se od občutnejših tresljajev ne sesuje, temveč zaradi neke druge zanimivosti, ki smo jo opazili v glavnem mestu Vojvodine in je obstajala že davno prej, tedaj, ko še nismo niti sanjali o tramvaju.

V Novem Sadu še danes vidimo mnogo volovskih priprav. Tu namreč živi še kak ducat družin, ki žive izključno od prevoznitstva z volmi, pa čeprav živimo v času traktorjev in modernih prevoznih sredstev. Voli teh volarskih družin se razlikujejo od drugih, navadnih. Imajo izredno dolgo rogovje in močne parklje. Vpreženi v voz so naravnost veličastni, navzlic temu, da izgledajo nekoliko starinsko v mestu, ki šteje nad 90.000 prebivalcev.

Prevoznitstvo z voli je v Novem Sadu začelo cveteti nekako pred 80. leti. Tedaj je bilo v mestu nad 80 vpreg. Okolica Novega Sada je bila še zelo porasla z raznim grmičevjem. Tudi Donavo je bilo težko doseči čez močvirja s kakršnokoli drugo vprego. Konji se v močvirnata tla preveč ugrezajo in so zato nepripravi za vlačenje tovora iz blata. V tistem času so osuševali močvirja, kamor se je širilo mesto. Delo pa so mogli uspešno opravljati edino z voli. To so takozvani madžarski volji, ki so se od vse vprežne živine najbolj izkazali pri delu na močvirnatih tleh.

V Volarski ulici, nedaleč od mestnega središča, žive še danes najstarejši volarji v Novem Sadu. To je družina deda Milana Milaka. Vsi novosadski volarji imajo ta priimek, kar pomeni, da so vsi potomci ene in iste družine, ki se že od nekdaj ukvarjajo s tem poslom.

Ded Milak je v Novem Sadu zelo znan stariček. Kljub temu, da nosi že sedem križev na svojih plečih, je zdrav in rdeč v obraz. Srečamo ga lahko vsak dan pred poldnem z volmi ob Donavi. Nič kaj rad ne pripoveduje o svojih spominih. Povedal je nam to:

»Bilo nas je pet bratov, vsi volarji. Imam dva sina in pet vnukov — tudi ti so volarji. Naš poklic, žal, polagoma izumira. Volarji so si začeli nabavljati konje in posebne vozove...«

Nekoč je bila ozka ulica, kjer domujejo volarji, zelo znana po slovesnih volarskih svatbah. V prejšnjih časih se namreč nikoli ni zgodilo, da bi se dečko iz volarske družine oženil, ali deklica omožila brez spremstva številnih volarskih priprav. Ob takih priložnostih so volom okrasili rogovje s cvetjem, vozove pa pregrnili z živobarvnimi preprogami. Tak spreved je običajno krenil po mestu, kjer so takoj vedeli: »To je volarska svatba.«

Vprašali smo deda Milaka: Novi Sad je vendar veliko mesto, kako to, da še vedno obstajajo volavske vprege? Zakaj jih še niso nadomestili s sodobnejšim prevoznim sredstvom?

Starec nam ni odgovoril. Zvedeli smo od drugih, da ob Donavi še vedno leže močvirja, preko katerih ne morejo ne s konji in ne s traktorjem. Edino voli so pripravni, da vlačijo iz Donave težke splave. Za zdaj so volarji še nenadomestljivi, poskušali so jih nadomestiti s traktorji, toda poskus ni uspel.

To je drugi razlog, zakaj se v Novem Sadu še vedno zadržuje stara volarska tradicija. Po novosadskih ulicah še vedno ponosno stopajo dolgo rogati voli in vselej so usmerjeni proti Donavi. Slednje jeseni se tudi še vidi svatba z okrašenim vozom in volmi. Sicer je to že redkost, ker stari običaji polagoma izumirajo.

Postopoma izumira tudi zdaj še edina Volarska ulica. Lepe, bele hiše, pokrite s slamo, pričajo, da je bila tu nekoč za volarstvo zlata doba, da je vladalo v tem delu mesta veliko blagostanje. Volarstvo je cvetelo in zaslužek ni bil majhen. Nekega dne in ta dan ni daleč, pa bodo vole z velikimi rogmi zamenjali traktorji.

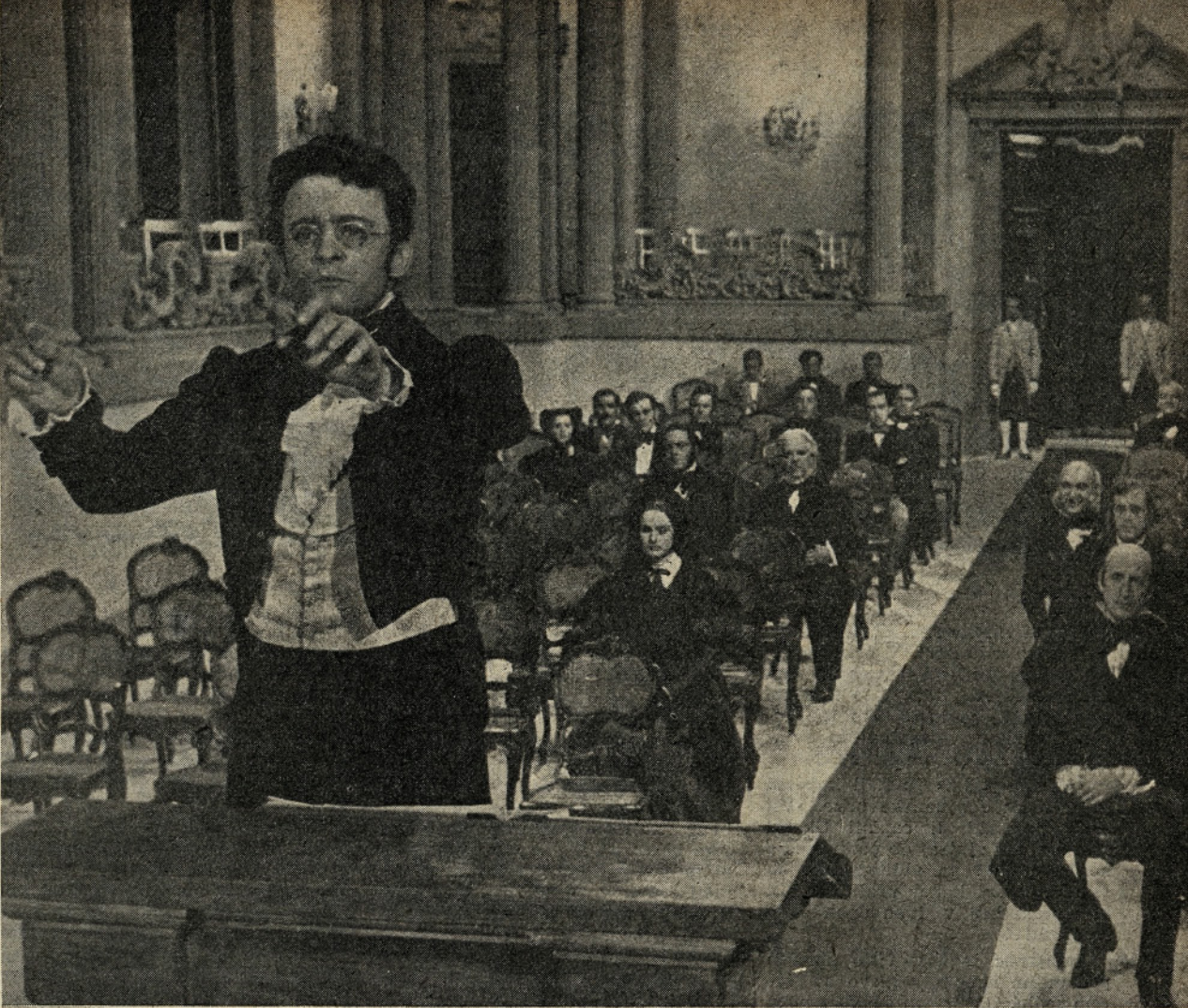
N. S.

Franz Schubert, avstrijski skladatelj iz obdobja glasbene romantike, je bil mojster nemške pesmi. Zložil je kakih šest sto pesmi, med katerimi so znani cikli Lepa mlinarica, Zimsko potovanje in Labodji spev. Mojster klavirskih sonat je ustvaril tudi dve simfoniji: Simfonijo v H molu — nedokončano — in Veliko — v C duru.

Tragika Schubertovega življenja in njegova velika, a nesrečna ljubezen sta večkrat mikali filmske režiserje. Leta 1936 je prvič oživela na filmskem platnu »Simfonija v H molu«. Willy Forst, znani nemški filmski režiser, je prvi ustvaril film o Schubertovem življenju. Martha Eggerth in Hans Jaray sta bila glavna protagonista v filmu. Dekleta so izrezovala iz revij in magazinov njune fotografije in se razkrala ob pretresljivem koncu nesrečne ljubezenske zgodbe. »Nedokončana simfonija« je bila najboljši film leta, čeprav ni bila brez napak, saj je režiser precej po svoje prikrojil zgodovinske dogodke.

Velikanski uspeh tega filma je podžgal francoskega režiserja Pellegrinija, da je sklenil film znova posneti. Toda tudi ta novi, barvni film, precej potvarja zgodbo nesrečnega Schubertovega življenja. Režiser jo je prestavil v romantično pokrajino, spremlja pa jo glasba Beethovna, Rossinija, Mozarta, Webra.

Zgodba filma se prične leta 1810, na Dunaju, kamor pride Schubert s potujočo Calafattijevo gledališko družino. S svojo prvo »Mašo« ni uspel. Potem je nekega večera v gledališču srečal Katarino, ki jo je zamenjal za malo operetno pevko. Hči barona Esterhazyja je bila nedosegljiva Schubertova ljubezen. Toda mladi komponist je doživljal neuspeh za neuspehom. Razočaran se je predal pijači, zbolel in propadal iz dneva v dan. Umrli je star komaj 31 let.

NEDOKONČANA SIMFONIJA

SCHUBERTOVA »SIMFONIJA V H MOLU« SPET NA FILMSKEM PLATNU. MARINA VLADY IN CLAUDE LAYDU, GLAVNA IGRALCA V NOVEM FILMU

Karolina Esterhazy je bila velika, a nesrečna Schubertova ljubezen. Med malim klavirskim učiteljem in mlado baronico je bil nepremostljiv prepad. Velika ljubezen je trajala le kratek čas. Ko je baron zvedel za idilo, je Schubertu zaprl vrata. Le kot slaven komponist bi spet lahko prestopil prag hiše. Z vso vnemo se je Schubert lotil komponiranja. Toda že prvi koncert, ki ga je priredil, mu je prinesel neuspeh. Schubert je dirigiral pred skoraj prazno dvorano, medtem ko se je ta čas na Paganinijevem koncertu trilo poslušalcev. Tisti dan je Schubert spoznal, da ne bo nikdar dosegel svojega cilja, da se ne bo mogel nikdar kot enakopraven gost udeleževati velikih plesov in sprejemov v Esterhazyjevi hiši in se bo moral odpovedati Karolini. Razočaran in bolan je posihmal doživljal poraz za porazom ter se končno popolnoma predal pijači.

Zgodbe z Andov

Nikoli nisem znal zbuditi Indijanca z brkami. V neki perujski lukki so me hoteli naučiti te nasilne umetnosti; bil je to kapetan Gonzales, ki je imel tako lep korobač z zlatim glavičem in svinčenim kljunčkom na koncu.

»Mrcina grda!« je tulil kapetan in si vihal donjuanske brke. »Vsi so vam enaki, ti capini! Ukazal sem mu, naj zjutraj ob petih osedla konje, a zdaj ga vidite, kako ob sedmih še spi kakor prašič. A jaz, ki moram biti v dveh dneh že v Huarazul!...«

Indijanec je spal čisto oblečen pod milim nebom, z glavo na starem sedlu. Ob prvem sunku z nogo se je dvignil in se pretegnil. Nikoli nisem izvedel, ali nas ti ljudje, kadar so tepeni, gledajo jezno ali pokorno. Ker se je pa le malce počasi prebujal na ta svet, ga je vojak usekal z bičem po čelu. Indijanec in jaz, oba sva poskočila; oni zaradi krvi, ki se mu je pocedila po obrazu, kakor da so solze, jaz pa, ker sem si v duhu ohranil še pretirane čustvene predsodke maturanta. Z roko sem zadržal odločnega kapetana in tako prihranil ubogemu človeku, da ni bil še enkrat tepen do krvi.

»Gromska strela!« je ponavljal krvnik in me motril s strogimi pogledi. »Tako je treba ravnati s temi divjaki. Tega, doktor, vi ne razumete!...«

Kapetan Gonzales mi je to vseučiliško dostojanstvo podelil, ko je zagledal moje bleščeče škornje, moj čisto novi pončo, ki ga vetrovi še niso preprihali in tisto preprosto usmiljenost človeka iz Lime. Šele prejšnji večer, ko me je v siromašni pristaniški krčmi obral pri kockah za pet perujskih funtov, me je z očetovskim smehljamem posinovil.

»Midva namreč,« je rekel, »midva bova potovala skupaj prav do Huareza, dragi moj doktor. In videli boste, v kakšno zabavo vam bo moj neotesanec, falot indijanski, ki ima po vseh kočah botre. Lanj mi je služil in ravnokar mi ga je moj prijatelj prefekt poslal, da mi bo za slugo. Strah pa ima že tak pred temle korobačem!«

Moral sem dolgo občudovati izredno umetnost, s katero je bil opleten ta korobaček iz trstik, ki se je končaval v stožčasto glavico. Žival ali Indijanec, ki si ga oplazil z njim po bokih, se mu ni mogel upirati.

Tudi na gostilniškem dvorišču je še odmeval njegov bojeviti glas:

»Pa črni kožuh, tolovaj ničvredni? Če se ne požuriš, jih boš pošteno izkupill!...«

»Prav préej ga prenesem, taita!« Indijanec je izginil v hlev, da poišče kožuh, ki ga pa ni bilo od nikoder. Minilo je deset, dvajset, trideset minut, kar je zbudilo — slično crescendo v orkestru — izbruh najrazličnejših psovk: bog sam in devica sta se v kapetanovih ustih pomešala s kreolskimi medmeti kakor v obrednih kozjih molitvicah copernic iz Sierra. Toda v vsem pristanišču ni bilo mogoče iztakniti kapetanovega služabnika, ki je bil vodnik brez primere. Tako je kapetan Gonzales odrinil čisto sam samcat, napovedovaje še vse

do drobovja, zdaj lonec osvežujoče chiche ali pa ob ognju pečeno koruzo, te sladke vlaknaste canche. Priznam, da si sam za vse na svetu ne bi bil znal v tambu ob poti iz ponchov, kožuha in sedla pripraviti tako mehke postelje, kakor je bilo ležišče, na katerem sem spal tisto noč.

Ampak drugi dan je bilo potovanje bolj nenavadno. Uslužno in ponižno kakor zmerom se je moj spremljevalec izredno pogostoma ustavljal; pred vrati sleherne kočice ob poti se je zdelo, da v svojem sladkem jeziku quechua sprašuje po novicah. Indijanke, ki so mi jemale čutaro s chicho iz rok, so me pozorno ogledovale, in zdelo se mi je,

KONDORJEVO MAŠČEVANJE

drugačne kazni in drugačna grozodejstva za bližnjo bodočnost.

»Nikar ne hodite s kapetanom. Pravi divjak vam je,« mi je nasvetoval krčmar.

Pod pretvezo, da moram nakupiti še raznih reči, sem odlašal z odhodom. Ko sém dve uri kasneje okobalil svojega sijajnega jezdnega meza, mi je prišel naproti kosmat ovčji kožuh, a iz zaprašene runa se je prikazala skuštrana glava, ki mi je prišepnila:

»Hočeš, da grem s teboj, taita!« Če sem hotel! Ej, seveda! Bil je to izginuli in pretepeni Indijanec. Dobro uro sem tudi jaz že iskal vodnika, da bi mi bil pokazal varne prehode v gorovju in bi stopil na tla, da med skalno steno in prepadom po kačje se plazeč za silo popravi ozko stezo, ki jo kamnitni plaz ali naliv v nekaj trenutkih lahko odplavi.

Pristal sem, ne da bi se bil dogovoril glede plačila. Indijanec mi je v svoji latovščini razložil, da ga dobim ob vходу v selo. Ustavil sem se bil v neki koči, kjer sem naročil čašo pijače iz prekvašene koruze, chicha de jora, vredno samega Horacija, ki da človeku tolikanj moči v želodcu; tedajci sem ga zagledal, kako jaha na majhnem polomljenem kljusetu, ki je pa bilo vse drugače krepko kot moj gosposki mezeg. In brez besede, ne da bi bil pokazal kakršen kolj občutek, je začel ta od same usode poslani vodnik jahati pred menoj po stezah in gorskih pobočjih, mi prinašal, ko me je žgalo sonce prav

da sem iz njihovih oči razbral nepričakovano naklonjenost. Toda kdo neki bi mogel ugeniti, kaj se dogaja v dušah teh žalostnih sužnjev! Dvakrat ali trikrat je nemi vodnik prekinil molk in mi v svoji otroški govoricu pripovedoval katero tistih zgodb, od katerih se turistom ježe lasje. Preproste povesti o popotnikih, ki so strmoglavili v brezno, ker se je iznenada utrgala skala v Andskih gorah.

»Poglej, tam doli, očka.«

In v tesni globelji vam pokaže bele človeške kosti, ki jih je reka isprala.

Čeprav si tega nisem hotel priznati, je pripovedovanje začelo uplivati name. Zvečer so Ande ogromni sivji grobovi in megla, ki se kakor vidna žalost dviga iz puščavskih predelov vijoličaste barve ob njihovem vznožju, ki jim pravijo punas, in se plazi do zasneženih ostrih škrbin, je storila, da sem podrhteval. Ob boku orjaških razrastkov se je zdelo, da naju ta pot, pritisnjena ob skalo, take blizu smrtno nevarnega prepada, vodi kakor v starih posvečenih alegorijah v zlokobne kraje. Toda prav ta Indijanec, ki je trepetal pod bičem, je z akrobatsko gibčnostjo zlezal s konjiča tako, da se mu je spustil preko glave in vodil za povodec mojega boječega meza, ki je škilil postrani v brezno in se trepetaje spotikal ob kamne. Ura takega potovanja vam razbija živce do krvi in zazdi se vam, da veter, ki se zaostruje ob pečinah, zavaja v vrtočlavo. Že so se kondorji, prebivalci visokih vrhov, spreletavali

tako blizu mene, da me je zrak, ki so ga razgibavali s krili, žgal v lica, in da sem videl v njihove razdražene oči.

Dospela sva do ozkega prehoda, od koder sem v enolični sivini gorskih hrbtov mogel razločiti rumenkasto visoko planoto, pokrito z mrtvaškimi, bodečimi kaktaji.

»Počakaj me, taita!« je iznenada zamrmral vodnik in preden bi bil trenil, izginil.

Zaman sem ga čakal; obliha me je kurja polt. Otipaval sem revolver, ki sem ga imel zataknenega za pasom in glasno prigovarjal omahljivemu mezgu, ki je nastavljal uhlje vetru in nihal kakor vetrica na strehi, meril nevarnost in prisluškoval smrti. Globok ropot se je odbil od gorskih sten; nekaj se je valilo, padalo iz višine. Naenkrat, petnajst metrov od mene stran, se je spustila jata poševno letečih kondorjev, ker sem bil medtem prispel do ovinka, kjer je pot zavila, sem tisti hip zagledal, kako se je naravnost pred menoj v oblaku prahu med silnim lomastanjem odbila mračna gmota, nek človek, morda tudi konj, ki se je ob ostrih čereh skalovja okrvavila, tako da je pordečila razpenjeno reko tam zdolaj. Tresoč se od groze sem obstal, medtem ko se je od gora šbirikrat ali petkrat odbil odmev tistega mrtvaškega plazu. Z ostjo obrnjeno navzdol se je trikotnik sivih kril sukaj nad ostanki trupel kakor vodna tromba.

Ponižneje kakor kdaj koli se je kakor vizcacha, divji andski zajec, glej ga kradoma priplazil ta presneti tič, moj vodnik, pograbil mojega meza za povodec in z otočnim glasom, kakor da vzdihuje, zašepetal:

»Ga vidiš, taita, kapetana?...«

»Kapetana?« Začuden sem na široko razprl oči. Indijanec me je pozorno od strani opazoval s pogledom, ki ga ni moč raztolmačiti; in ker sem hotel izvedeti čim več reči hkrati, mi je v svoji otroški

● Nadaljevanje na str. 141

govorici razlagal, da časih, taita, ti nesramni kondorji s krili oplazijo popotnika po rami, ravno ko je na robu prepada. Tedaj izgubi ravnovesje in zgrmi v brezno. Prav to se je ravnokar pripetilo kapetanu Gonzalesu. Snel si je široki klobuk in se pokrižal v dokaz, da govori samo čisto resnico. S čarovniškimi kretnjami mi je pokazal divji vrtnec velikih ptic, ki so že žrle njihov plen.

Nič več ga nisem spraševal, zakaj to so skrivnosti moje domače zemlje, ki jih ljudje njenega plemena ne znajo razložiti belcu. Mogoče je med njimi in kondorji nekakšen nejasen dogovor, da se maščujejo nad nami, vrinjenci. Ampak od tega vodnika, ki mu ni bilo para, in ki me je potem ko mi je poljubil roke, zapustil pri prvih hišah v Huarezu, in se branil vzeti kakršno koli plačilo, sem se naučil, da je včasih neprevidno z lepim korobačem v roki rogati se pokornj vdanosti premagancev.

Lov na divje osle je nevaren. Lovec dirja s svojim vozilom za čredo po neskončnih pampah, kjer ni prav nobenih cest in kolovozov. V divji vožnji zavoji med preplašene živali, da oddvoji od črede vsaj kak par, največkrat samico z mladičem, ki ju potem v krogu goni po planoti, dokler po brezupnem diru živali ne omagata in obstaneta.

DIVJI OSLI V ČILSKIH PAMPAH

Utrujena žival je kaj lahek plen in lovec jo lahko zgrabi za ušesa kar skozi okno svojega avtomobila. Pridrži jo toliko časa, dokler se ne približajo delavci, ki jo povežejo in nalože na vozilo.

V ujetništvu postanejo podivjani oslički v neverjetno kratkem času, že v nekaj tednih, tako prijazni in dobrodušni, da jih lahko jezdijo celo otroci. Te male in skromne živali so se v mrzlih gorskih predelih dobro utrđile. V divjih pokrajinah brez cest so zelo koristne tako za prenašanje tovorov kot tudi za ježo.

Črede divjih oslov na čilskih pampah so tudi ena izmed posebnosti Južne Amerike. Pravzaprav to niso pravi divji osli — ti žive dandanes le še v starem svetu, v severovzhodni Afriki in na Arabskem polotoku, toda tudi tam so že tako redki, da so strogo zaščiteni. Osli, ki jih prikazuje naša fotoreportaža, pa so podivjane živali, ki so jih prepeljali v novi svet šele po odkritju Amerike. Sicer po naših fotografijah tudi sami lahko ugotovimo, da to niso pravi divji osli — po barvi in po dlaki. Pravi divji osli so vsi enake barve in njihova dlaka je zelo kratka. Z dolgo dlako je šele te podivjane živali zavarovala narava proti ostri klimi v višinah okrog 3000 m.

Podivjani osli v čilskih pampah so potomci pritlikavih osličkov, ki so jih pripeljali v Ameriko predvsem za delo v rudnikih. Največ so uporabljali osličke v bakrenih rudnikih pri Chuquicamati, kjer so v rovih prepeljavali vozičke z rudo. Toda živali so večkrat pobegnile s suženjskega dela in se zateleke na visoko planoto, kjer so se kljub ostri klimi tako razširile, da žive danes na čilskih pampah cele črede podivjanih oslov.

V vsaki živali, ki jo je človek udomačil za delo, je še vedno globoko skrit nagon, vrniti se k pradavnim navadam. Povsod po svetu živi še nešteto podivjanih živali, ki so ušle človeku in se vrnile v divjino: podivjane mačke, psi, prašiči itd. Podivjane živali so hitro pozabile s težavo priučene lastnosti. Spet bežijo pred človekom, kot so bežali njihovih daljnih, divji sorodniki. Tudi divji osli na čilskih pampah opazujejo človeka le iz varne razdalje. Lovijo jih lahko samo z vozili, in jih potem spet udomačijo. Že v nekaj tednih postanejo podivjani oslički koristne in uporabne domače živali.

NA CEYLONU šolajo budiistične misionarje, ki bodo prišli v Evropo širit budizem. Pobudniki te nove misionarske križarske vojne pravijo: politični in socialni razvoj v Evropi je porazen za krščanstvo. Skrajni čas je, da bodo Evropejci spoznali moralne nauke budizma.

JUNASTVO čez vse! je geslo švedske vojske, ki se domala že dve sto let ni vojskovala. Neke švedski polkovnik je pa ugotovil, da so njegovi vojaki vse preveč vdani alkoholu. Zato je dal v kantini nabiti naslednji napis: »Alkohol ubija prav tako natančno, kakor sovražna kroglja.« Ze naslednji dan je lahko prebral pod svojim svrnilom pripis pogumnih vojščakov: »Švedski vojak se ne ustraši nobene krogle!«

HANS RIESER, polkovnik in vojaški ataše švicarskega poslanstva v Washingtonu, je odstavljen. Pravijo, da ga bodo v kratkem sploh vrgli iz švicarske vojske. Zato, ker je vojaške informacije izkoristil zase. Ko je bil Rieser še vojni ataše na švicarskem poslanstvu v Londonu, je zvedel, da namerava Svica kupiti pri oboroževalnem koncernu Vickers - Armstrong sto oklopnikov znanke Centurion. Brž je o tem obvestil svojega brata Huberta in mu priporočil, naj se ponudi pri podjetju Vikers - Armstrong za posredovalca in zastopnika Švice. Vрил brat Hubert je uspel. Dobavl je Švici 100 oklopnikov iz Anglije in pobasal okoli 40 milijonov din provizije. Hansu je odstopil bratovski delež petih milijončkov. In s tem sta dična brata, vsaj zaenkrat, zaključila kariero.

NASER je »mož leta 1956«. Kdo je to pogruntal? Avstralski veliki dnevnik »Sydney Sun Herald«. Častni naslov je takole utemeljil: »Kdor izgubi vojno in se kljub temu obdrži na svojem mestu, zasluži ta naslov. Naser je bil na Sinaju premagan in iz Port Saída pregnan, nakar ga je OZN rešila. Medtem pa je poravnal vse izgube, dobil je Sueški prekop nazaj in obnovil mu ga bodo na stroške drugih. To pa še ni vse. Amerika mu bo finansirala še veliki jez pri Asuanu.« — Ni dvoma; bolj ko na svoje »poraze«, ki so se spremenili v zmage, bo Naser ponosen na častni naslov iz Avstralije.

MONTECITORIO — to je italijanski parlament. In? Italijanski poslanci so nedavno zakonito ugotovili, da imajo pravico do brezplačnega britja v brivnici parlamenta. Brž so se oglasile tuji poslanice in zahtevale, da uredi parlament na Montecitoriu poseben damski salon. Predsednik Gronchi je zahteva zavrnil. Dovolil pa je poslankam »bone«, s katerimi lahko obiščejo katerikoli damski frizerski salon in se dajo polepšati na stroške Montecitorija, oziroma italijanske republike.

POGUBA *po omami*

PETO NADALJEVANJE

STRUPI MODERNE KEMIJE

Med predelanimi narkotičnimi sredstvi je morfij na prvem mestu. Predelovanje tega strupa je doseglo predlanskim tolikšno višino kakor še nikdar prej, čez 188 ton. Tak razvoj si lahko razlagamo z vedno večjim povpraševanjem po kodeinu, ki so ga predlanskim izdelali in potrošili na vsem svetu 76 ton. V petero evropskih državah, največ v Veliki Britaniji, izdelujejo diazetilni morfij. Število držav, ki še dovoljujejo uporabo tega strupa, pa se k sreči krči. Tudi potrošnja kokaina je zadnja tri leta nazadovala, tako da zaloge v zdravstvene namene zadostujejo še za 20 mesecev. Sintetičnih opojnih strupov izdelujejo dandanes na vsem svetu 29 vrst. Med njimi prevladuje pethidin. Proizvodnja in potrošnja pethidina naraščata po vsem svetu, najbolj pa v ZDA, ki so že predlanskim potrošile dve tretjini svetovne potrošnje (13,1 tone). V večini dežel, kjer narašča uživanje tega strupa, pa hkrati nekoliko nazaduje poraba morfija.

ŽALOSTEN REKORD DANCEV

Visoko na vrhu dežel, ki dopuščajo uživanje narkotičnih sredstev, je — Danska. Že pred nekaj leti je ta dežela izkazala rekordno potrošnjo morfija, kodeina in etilnega morfija. Zdaj je podobno z nekaterimi sintetičnimi mamili. Ženevski urad ugotavlja, da je potrošnja teh strupov na Danskem »zelo visoka«. Po številu prebivalcev je danes Danska na prvem mestu v potrošnji kodeina, metadona in cetobemidona. Hkrati je po vrstnem redu — druga v potrošnji morfija in je na četrtem mestu v potrošnji pethidina in etilnega morfija.

Če seštejemo potrošnjo vseh navedenih šestih opojnih strupov, je Danska največja »legalna« potrošnica mamil na svetu. Ta rekord pa je še tem bolj žalosten, ker je Danska kar s 60% potrošnje pred naslednjo državo. Opium Board v Ženevi nikakor »ni opustil priložnosti, da ne bi prav posebej opozoril danska zdravstvena oblastva na ta žalostna dejstva«.

KAJ SE DOGAJA ZA ZAVESAMI?

Poročilo ženevskega urada pravi, da si nikakor ne moremo ustvariti zanesljive slike, kolikšna je uporaba mamil na vsem svetu, kako z njimi trgujejo, kako jih tihotapijo, kako uporabljajo. Seveda so organi mednarodnega nadzorstva povsod na preži in na mnogih mejnih prehodih zaplenijo velike množine mamil. Toda samo na tej podlagi ni mogoče sklepati o pravi razširjenosti nevarne črne borze. Kolikor pa ima ženevski urad informacij in podatkov na razpolago, lahko ugotavlja, da so bližnji, Srednji in Daljni vzhod slejkoprej poglavitna središča mednarodne mreže. Vlade teh dežel so že večkrat izjavile, da se

zavedajo svojih nalog in da so pripravljene zatirati nevarno mrežo tihotapstva in trgovanja z mamili, vendar da svojim nalagam v celoti nikakor niso kos.

Ženevski urad sodi, da posamezne vlade več ali manj upoštevajo mednarodne pogodbe o nadzorstvu nad trgovanjem z narkotičnimi sredstvi. A kljub temu se razvija strahotna črna borza, menda predvsem zato, ker je še vedno mnogo proizvodnje izven mednarodnega nadzorstva. Tako so po vsem svetu še nadalje milijoni uživalec narkotičnih sredstev podvrženi svojim strastem. Samo v Perziji, kjer izvajajo raznovrstne reforme, za katere potrebuje ta država mednarodno pomoč, je okoli poldrugi milijon strastnikov. Vsako leto jih umre povprečno po sto tisoč. Te podatke je navedel sam iranski minister za zdravstvo Jehan Saleh v nedavnem poročilu o mamilih, ki ga izdaja OZN. Mednarodno sodelovanje pri nadzorstvanju pro-

izvodnje in potrošnje mamil mora torej kljub dosedanjim prizadevanjem rešiti še mnogo važnih, perečih problemov.

ŠTIRJE MILIJONI

Letno poročilo ženevske komisije, ki smo ga pravkar omenili, se na kratko dotika uživanja listov koka v deželah Latinske Amerike. Kako pogubna je ta ljudska strast, zlasti med perujskimi Indijanci, pa tudi v drugih deželah Južne Amerike, nam pripovedujejo naslednji najnovejši podatki iz Buenos Airesa.

Predvsem: kaj je koka? Grm, visok 3 do 5 m, ki je razširjen več kot z 200 vrstami v Južni Ameriki. Rumenkasto listje nabirajo in ga previdno suše ali pa takoj izločijo kokain. O tem alkaloidu je bilo že po prvi svetovni vojni mnogo govora. Ne samo v medicini, kjer opravlja koristno službo, marveč še bolj o zlorabi med strastniki,

katerih število je takrat močno naraščalo. Marsikod so ga danes nadomestila že razna druga mamila. V Peruju pa so štirje milijoni Indijancev bolj in bolj pod bičem močno delujočega mamil, ki ga uživajo iz navade s tem, da žvečijo listje koke. Indijanci nosijo ob boku torbo iz grobe flanele, v kateri imajo takole kakšen funt listov rastline erithoxylon coca. Razen tega imajo v izvotljenih bučah, iz kakršnih so svoje dni pili tudi naši dedje, koščke apna, ki ga dajejo hkrati z listi v usta: apno deluje razkrojevalno in tako se iz lista razvija z žvečenjem strup kokain. Neposredne posledice so: zmanjšanje teka, uživalec si ne želi več hrane; ko pa je konec omame, je prizadeti brez volje in ni pri bistri pameti. Žvečenje imenujejo čakada. V splošnem žvečijo domačini štirikrat na dan: ob devetih dopoldne, opoldne, ter okoli dveh in štirih popoldne. Med žvečenjem seveda ničesar ne jedo. Učinek strupa podpró zdaj pa zdaj s požirkom žganja, skuhanega iz sladkornega trsa, in zraven seveda tudi pridno kadé. Popolna čakada traja vsaj 20 do 30 minut. Ker je listje koke cenejše kakor živila, je potrošnja zadnja leta strahovito narasla, hkrati pa se je zmanjšala množina in kakovost hrane med perujskimi domačini.

STRAHOTNO SOCIALNO STANJE

Žvečenje je tako razširjeno, da v vsej perujski deželi skoraj ni trgovine z živili, kjer ne bi prodajali tudi listov koke. Svoje čase so Inki kot kulturne narod prepovedali žvečenje koke, dopuščali so to samo ob nekaterih slovesnih priložnostih za namene čaranja. In kakšne so danes socialne posledice te strasti? Veleposestniki, ki imajo vso oblast v rokah, seveda ne nasprotujejo tem navadam Indijancev, marveč strast še podžigajo. Pridelovalci listov koke so lastniki razsežnih posestev na področju And in po dolinah, kjer se širijo gozdovi Amazonke. Delavci na plantajah so pravi sužnji. Vsaka družina lahko obdeluje zase le majhno parcelo, na kateri pridobiva sočivje. Za najemnino pa mora vsaj teden dni tlačaniti gospodarju. Za čas tlake dobe vsak svoj obrok apna in vsak dan funt listov koke. Kadar pa delajo kot dninarji, dobe na dan po 20 centavov, samo v izjemnih primerih pa po 80 centavov, kar je seveda višek izkoriščanja. Pripadniki indijanskih družin z dežele delajo tudi kot služinčad na domačijah veleposestnikov. Pravi jim pongo. Vsak pongo je nekakšen prisvojen tlačan, ki životari tako kot so životarili sužnji v času kolonizacije. Za plačilo pri hišnih poslih dobiva samo hrano in prenočišče. Indijanci dajejo v takšno službo že otroke od 7. leta naprej. Ko otroci dorastejo grede delat na posestvo.

● Dalje prihodnjič

Ne mislite, da sodijo takšne prizori samo v pustno razposajenost. Ne, to je ena izmed prav »resnih« in »stveganih« figur rokenrola. Rokenrolska mladež Zahodne Nemčije je teknovala na velikem plesnem turnirju v Frankfurtu. In tale dva »prvaka« sta pokazala kar akrobatske sposobnosti. Sliko lahko obračate kakor se vam poljubi in všeč vam bo z vseh strani.

Pozor na jetra!

KEMIČNI LABORATORIJ V NA-
SEM TELESU ● HIPOHONDRIJA
IN NJENI VZROKI ● Z DIETNO
PREHRANO SE DAJO JETRNE
BOLEZNI PRECEJ OMILITI

Dosti je boleznih, o katerih se veliko govori in piše, o malokaterih pa smo tako slabo poučeni kakor o boleznih jeter. In vendar trdijo izvedenci, da skoraj vsak drugi med nami trpi zaradi motenj, ki izvirajo iz jeter. Če pojde tako naprej, bo menda kmalu treba obravnavati boleznih jeter kot množični pojav, ne pa kot individualno obolenje.

Kaj je vzrok temu? Bodimo odkriti: nesmoterna, vse prej kakor ustrezna sodobna prehrana. Kaj ni n. pr. značilno, da je največ boleznih te vrste med Indijanci in Irci? Mogoče zaradi preobilnega uživanja žganih pijač. A tudi drugod se tega ne manjka: v Italiji, Franciji, Siriji, pa tudi v Ameriki. V teh deželah so vzroki obolenj pač različni. Za Italijo, ki je siromašna država, menijo, da se njeno prebivalstvo hrani preveč enostransko s testeninami in kruhom in premalo z ribami ter mesom. To je posledica ondotnih socialnih razmer. A bogata Amerika? Tam menda uživajo preveč konzervirane hrane, kar tudi nasprotuje zahtevam zdravega organizma. Vendar so Američani vsaj toliko previdni, da si privoščijo poleg konzerv tudi vitamine, ki jih pri nas poznamo samo kot zdravila. Vidimo torej, da marsikje nekaj ni v redu, a red mora biti povsod, kjer hočejo priti naprej in če ga ni, ga je treba ustvariti. Tudi pri jetrih, če hočemo, da bodo pravilno delovala.

Oglejmo si jetra kot organ in pjasnost njih delovanje.

Jetra so največja žleza v našem telesu. Ležijo pod desnim rebrišnim lokom v trebušni votlini. Tehtajo približno 1800 g. Njih masa ni strogo kompaktna. Tri raze jo delijo na štiri polja in med njimi leži tudi žolčnik.

Ze iz tega lahko razvidimo, da so jetra nekakšen kemični laboratorij. Srce se da primerjati z neutrudno črpalko, ledvice s filtrom, naloga jeter pa je v tem, da sprejemajo in predelujejo hranilne snovi ter pospešujejo izločanje žolča v dvanajstnik. Ne smemo pozabiti, da odide po tej poti v črevesje vsak dan približno liter te tekočine. Žolč razkrajja maščobe ter jih cepi na majhne dele, katere nato posrka črevesna sluznica.

Dandanes so le redki, ki ne tožijo o prebavnih motnjah, o neugodju,

ki se jih loteva po slehernem obroku hrane. V čem pa se izraža takšno neugodje? To je težko razložiti. V glavnem nastopajo ti pojavi zaradi nepravilnega izločanja žolča in delovanja jeter. To ustvarja v trebuhu občutek napetosti, polenjenost, utrujenost, zaspanost, glavobole, telesno onemoglost in duševno pobitost. Da vse to ne podžiga dobre volje pri delu in ne prispeva k življenjski budnosti, menda ni treba omenjati.

Pri boleznih prebavil velja strogo ločiti med žolčnikom in jetri. Obolenja jeter se izražajo večinoma s splošnim propadanjem tega organa, z degeneracijo. Takšno stanje nastopi tedaj, ko jetra nabreknejo zaradi zamaščenosti, posebno če je postala bolezen že kronična. Prav tako lahko obolijo jetra zaradi preobilnega uživanja alkoholnih pijač.

Najbolj pogost primer akutnega vnetja jeter je zlatenica. Svoječas so menili, da nastaja ta pojav zaradi katarja, danes pa vemo, da povzroča zlatenično obolenje poseben kužni virus, ki je kakor virus poliomielitisa mikroskopsko majcen ter se naseli v jetrih, žolčniku ali v poteh, ki vodijo do teh organov.

Slej ko prej pa je in ostane najnevarnejša jetrna bolezen ciroza, skrknenje ali uskočenje, ki povzroči trajne okvare v organu. Najprej propadajo celice, potem začne živeti vnetno bohotati. Normalni tkivo postopoma izginja. Vzrok ciroze jeter je najčesteje alkoholizem, nastane pa lahko tudi na podlagi sifilisa, malarije in jetike. Začetkoma se pojavijo nedoločene motnje prebavil, pozneje se izčrni iz tega zlatenica in celo trebušna vodenica.

Ciroza se da pač nekoliko omiliti, opočasni, ne pa ozdraviti. Bolnik hira in umre navadno v enem do treh let.

Kakšni so simptomi jetrnih obolenj? Glenast (obložen) jezik, glavobol že v ranih jutranjih urah, zaspanost po slehernem obroku zaužite hrane, rahlo spanje ponoči, driske, ščipanje v trebuhu, počasna, lena prebava z izpehavanjem ter občutki napetosti v trebušnem delu in težka sapa. Časih nastopi tudi bljuvanje in se pojavijo ekcemi. Razpoloženje bolnika je nestalno, loteva se ga melanholija in malodušnost. Odtod tudi zbadanje takšnih bolnikov s hipohondrii...

Ali je mogoče na oko razpoznati bolnika, ki trpi na boleznih jeter? Mogoče, vendar s pogojem, da ima tisti, ki hoče to dognati, klinično oko. To pa je samo zdravnik, specialist.

Vedeti pa moramo, da tudi klinično oko ni zgolj dar prirode, ampak tudi plod dolgoletnih izkušenj v medicinski praksi. Na zunaj je namreč vsak jetrnik bolj žalosten kakor vesel, barva kože cika na rumeno ali rjavo, pod očmi ima temne proge. Vsi bolniki te vrste so zelo občutljivi in razdražljivi.

Za bolnika na jetrih so prepovedane vse mastne jedi, zlasti svinjina, bravina in gosje meso, ker je preveč prepojeno z maščobo. Ni priporočljivo nadalje uživanje fižola in kostanja, cvrtje vseh vrst, čokolade, točlena smetana in razne majoneze.

Pri jetrni cirozi so strogo prepovedane vse alkoholne pijače, tudi pivo. Le pri milejših jetrnih boleznih sme bolnik tu in tam zaužiti

malo vina, piva ali požirek res dobrega likerja. Kajenje pa ni prepovedano, ker ni škodljivo. Pač pa škoduje kajenje pri želodčnih boleznih, ker napotuje sluznici. Zato je tobak prepovedan pri vseh želodčnih obolenjih, zlasti v primerih želodčne razjede.

Končno še nekaj: kdo je bolj podvržen jetrnim obolenjem — moški ali ženske? Tarkole je s tem: ženske so v splošnem bolj občutljive za žolč, moški pa za jetra. Ciroza je zlasti razširjena pri moškem spolu.

Za sklep še nekaj besed o duševnih pogojih zdravljenja jetrnih boleznih. Vsakdo ve, da mir prispeva k slehernemu zdravljenju. Znano je, da želodčna razjeda ali čir na dvanajstniku nastane povečini zaradi razburjenja, ki mu je sodobni človek podvržen vsak trenutek. Brez miru ni pravilnega delovanja jeter, predvsem pa izločanja žolča, kar je za zdravje velikega pomena. Živčno-vegetativni sistem pri človeku je globoko povezan z njegovo psiho. Zato si moramo prizadevati za to, da podpiramo vse tiste činitele, ki krepijo zdravje in odvrčajo od nas bolezen. Le po tej poti se more stanje izboljšati.

Termalno zdravljenje pomaga jetrnikom, seveda če so kopeli in vode pravilno izbrane. Tudi moderna farmakologija razpolaga z nekaterimi sredstvi, ki lajšajo jetrni kom trpljenje. Med vitaminskimi preparati sta najvažnejša vitamina B in C, nadalje koncentrirani izvlečki iz jeter, prav posebno pa tako imenovani vitamin B 12. To zdravilo pomaga tudi pri cirozi in to celo v primerih, ko je pacient že na robu trpljenja.

RUDNIK RJAVEGA PREMOGA *Kanižarica* - ČRNOMELJ

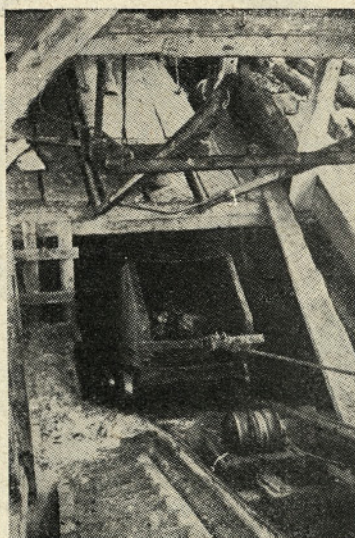
Vas je kdaj zanesla pot v deželico onstran Gorjancev? Prav gotovo ste bili navdušeni nad lepoto belokranjske pokrajine in gostoljubnostjo Belokranjcev. Lep je Črnomelj s svojo okolico. Pa ne samo lep, danes že tudi mogočen po svoji industriji. Na poti skozi Črnomelj nas večkrat presenetijo stavbe, ki govorijo o razvoju industrije v belokranjski metropoli. Najprej Belt, velika železoliivarna, nato po poti proti Vinici Belsad, tovarna likerjev in sadnih sokov in nazadnje nas tam v Kanižarici preseneti sredi gozdčka majhno naselje ljubkih hišic. Tu domujejo kanižarski rudarji.

Rudnik v Kanižarici je skozi stoletje obstoja preživel kaj pisano zgodovino. V začetku je bil last raznih tujih mogotcev, kasneje je postal last premogokopne družbe »Belokrajina« v Črnomlju, med vojno pa je bil na osvobojenem ozemlju prvi partizanski rudnik.

Skozi stoletje pa delo v rudniku niso opustili, marveč se je še okrepilo. Na dan skopljajo po 100 ton premoga in strokovnjaki trdijo, da je pri kapaciteti 300 ton premoga na dan, zalog še za 111 let. Premoška kadunja obsega 5 km², 6 km je dolga in 3,5 široka.

Največja globina premoga je 250 metrov, to je 800 metrov pod morsko gladino. Sloji premoga so debeli od 2,5 do 6 metrov.

V rudniku imajo največ težav zaradi zastarelih naprav. Predvsem pri izvozu premoga iz jame, kajti izvozno grlo je ozko in zastarelo. Z novo investicijsko gradnjo bodo dokončali betonski vpadnik in opremili rudnik z najmodernejšimi jamskimi telekomunikacijami. Tako se bo delo precej zboljšalo.

Rudnik v Kanižarici praznuje letos 100-letnico obstoja. Temu primerno so tudi zastareli vsi objekti. Zgraditi je treba novo separacijo, obratno stavbo s kopalnico, garažo in obnoviti avtopark. Pa tudi za delavce je treba zgraditi še nekaj stanovanjskih blokov.

LESNA INDUSTRIJA IN VALJČNI MLIN „ZORA“ - ČRNOMELJ

★
ODKUPUJE
IN PRODAJA
VSE VRSTE
LESA IN ŽITARIC

★

Ob občinskem
prazniku

ČESTITAJO

SLEDEČA

ČRNOMALJSKA

PODJETJA:

Kovinar

AVTOMEHANIČNO

IN SPLOŠNO

KLJUČAVNIČARSKO

PODJETJE

MIZAR

STAVBENO

IN POHIŠTVENO

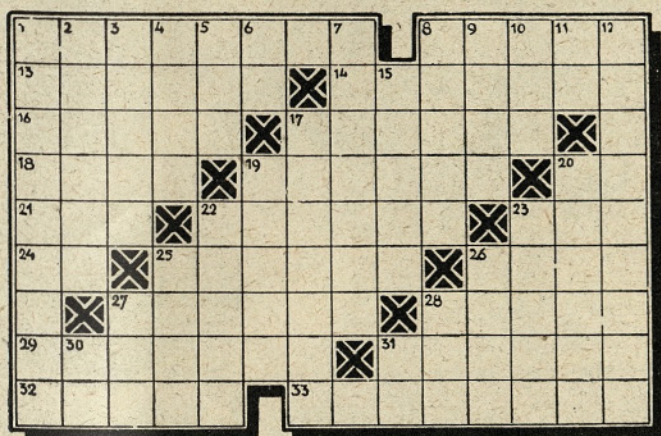
MIZARSKO

PODJETJE

SPLOŠNO
TRGOVSKO
PODJETJE

MESTNO
PODJETJE
KLAVNICA
IN MESNICA

KRIŽANKA

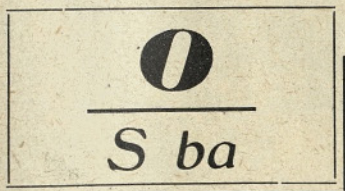

Vodoravno: 1. prvi natis, 8. s človeške glave potegnjena koža, 13. mesto v Avstriji na Muri, 14. spajanje s cinkom, 16. debela kovinska zaščita, 17. misliti, meniti, 18. Zenonova filozofska šola, po kateri so se imenovali njegovi somišljeniki, 19. iglasto drevo, 20. začetnici velikega norveškega skladatelja (»Peer Gynt«), 21. črna ptica pevka, 22. slabeti, zdravstveno nazadovati, 23. predpona, ki označuje visoko starost, 24. ploskovna mera, 25. hiter tek pred skokom; steza na skakališču (množ.), 26. gora pri Ljubljani, 27. gmote vodnih hlapov na nebu, 28. domače živali, 29. okusni sadeži, 31. preparat proti gnitju krompirja, 32. jezero na Finskem, 33. vojaški oddelek v nekdanji avstrijski vojski.

Navpično: 1. aplavz, priznanje umetnikom, 2. predstojnik univerze, 3. mesto v Tesaliji, 4. lesen instrument, 5. trap, norec, 6. veznik, 7. soli klorove kisline, 8. neposredne zveze, 9. žensko ime, 10. ljubkovalno

žensko ime, 11. dva soglasnika, ki sta se v srbohrvaščini stopila v enega, 12. za pisanje ustrojena ovčja ali kozja koža, 15. ogrniti, pokriti, 17. slovenski karikaturist, ki so ga ustrelili Italijani, 19. močan človek, 20. glavno mesto Armenske SSR, 22. mesto na Saškem s slavno univerzo, 23. domača žival, 25. pevski ansambl, 26. kovina, ki se uporablja za zaščitno prevleko drugih kovin, 27. eden in drugi, 28. dragocena tekočina, 30. nemški predlog, 31. kratica za utežno mero.

ČRKOVI REBUS

REŠITVE UGANK IZ 4. STEVILKE

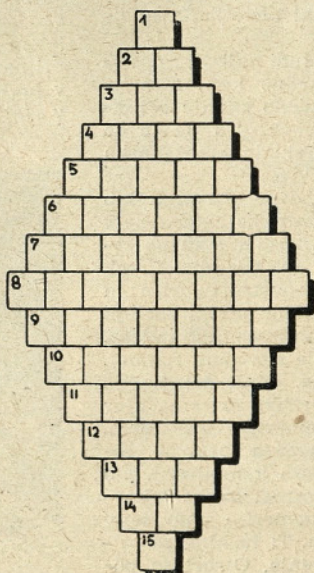
Križanka: Vod.: 1. ornament, 9. Knut, 13. Bulganin, 14. sveča, 15. NN, 16. arak, 17. Traven, 18. oda, 20. aroganten, 22. valj, 24. eta, 25. ars, -z, -a, 27. mol, 29. ilo, 31. etan, 33. Rakitnica, 36. are, 37. Gonars, 38. Jera, 40. es, 41. osata, 42. ponatisk, 44. Tahi, 45. fatalisti.

Zlogovni magični lik: 1. alpaka, 2. paraliza, 3. Kalifornija, 4. zanimiva, 5. Javanec.

Posetnica: medicinska sestra.

Ribe: 1. Jakec, 2. pelin, 3. gusle, 4. Adela, 5. altan, 6. zibel, 7. capar. Jeseter.

VRETENO

1. veznik, 2. solmizacijski zlog, 3. poželenje, 4. oblika plodu pri žitaricah, 5. grm z užitnimi plodovi, 6. obdelovalec kamna, kamnosek, 7. obrtnik, ki vstavlja okenske šipe, 8. suh in visok, 9. sobni slikar, 10. obrtnik, 11. zdravnik, 12. oblika tekoče vode, 13. nevarna bolezen, 14. egiptčansko božanstvo, 15. v geometriji znak za polmer.

V OKVIRU

VEČ BAS DA, KOT ZVON VZAME

Nekatere pogovore bolj redko slišimo in eden takšnih je tudi današnji. Toda v vsakdanjem življenju ga ljudje še vedno uporabljajo, zato prav posebej zasluži, da ga »v okviru« razložimo. Slišali smo ga v Mengšu in sicer...

Zmračilo se je in gospodinja se je odpravila v hlev, da pomolze krave. Zunaj je mrz, da kar reže v ušesa, nepredvidnica pa si je sezula nogavice, obula »štalske« čevlje in stopila k vratom. Mož jo je zadnji hip zagledal in okaral: »Se prehladila se boš, obuj in obleci se, zunaj je mrz!« Mislite, da je poslušala njegov nasvet? Kje le! Med vrati je samo povedala današnji pogovor in že je ni bilo več v hiši. Več bas da, kot zvon vzame. Vemo, da ga niste razumeli, tudi nam so ga

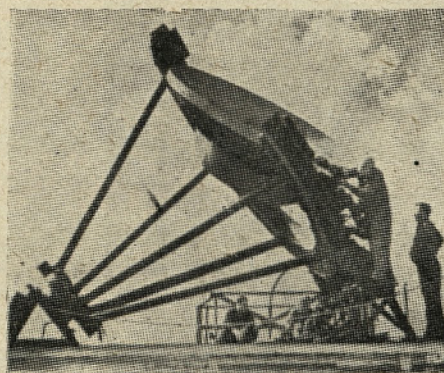
morali potrpežljivo razložiti. Izrek je kar klasično simboličen. Poslušajte: Bas — staro glasbilo, na katerega so nekdanj godli po naših ohceti, je simbol svatbe in z njo povezane dote, ki jo prinese nevesta k hiši. Zvon pa je znanilec smrti. Po »domače« povedano: če se bo naša gospodinja prehladila in umrla, bodo stroški njenega pogreba prav majhni, gospodarja ne bo preveč oškodovala. Prav nasprotno, izbral si bo drugo, bas bo zagodel, nevesta pa bo prinesla gotovo precej dote, ki bo znatno večja od vseh pogrebnih stroškov. Torej drži: ženitev bo več dala, kot bo vzela smrt.

Da je pogovor res iz starejše generacije izrekov, o tem ni dvoma. Kdaj je nastal pa ne bomo skušali ugotavljati, ker bi se tudi v tem primeru izkazalo za neplodno. Vsekakor pa je eden redkih slovenskih pregovorov, v katerem je omenjen star glasbeni instrument.

KAJ JE RADIOASTRONOMIJA?

Radioastronomija — nekoliko čudno ime, bo marsikdo pripomnil. Vendar v svetu je postala radioastronomija že splošno priznana, ter imamo zlasti v Ameriki, Angliji in Avstraliji velike radioastronomske observatorije. Ne bo torej odveč, če na kratko povemo nekaj tudi o tem.

Če hočemo nebesno telo videti, mora priti svetloba tega telesa v naše oči. Fizika si predstavlja svetlobo kot nekako valovanje, ki se razširja s konstantno hitrostjo 300.000 km na sekundo; posamezni žarki pa imajo različne valovne dolžine. Predstavljamo si val na vodi; valovna dolžina svetlobe pa je zelo majhna. In te različne valovne

Slika nam kaže najbolj natančen radioteleskop, ki je bil nedavno postavljen na strehi Pomorskega laboratorija v Ameriki. Ko instrument enkrat naravnajo proti določeni zvezdi ali planetu, se nato avtomatsko giblje tako, da sledi gibanju zvezde na nebu.

dolžine občuti naše oko kot različne barve. Seveda pa je naše oko občutljivo le za majhno območje valovnih dolžin, to je za svetlobne valove od rdeče do vijoličaste barve. Z aparati lahko zasledimo tudi ultravijoličasto in infrardečo svetlobo, ki ju ne moremo zaznati z očesom. Vendar pa zaznavnega valovnega območja ne moremo posebno razširiti. Vzrok temu je Zemeljska atmosfera, ki vpija (absorbira) velik del valovanj (svetlobe), ki prihaja od nebesnih teles. Z očesom in instrumenti lahko zaznamo torej le del svetlobe, to je valovanj, ki pridejo od neke zvezde. Ze pred vojno pa so odkrili, da atmosfera ne vpija in niti ne odbija valov, katerih dolžina je med 0,25 cm in 20 metrov. To so valovi, na katerih oddajajo tudi kratkovalovne radijske postaje. Ko so končno ugotovili, da izžarevajo nekatera nebesna telesa tudi valove te dolžine, imamo novo možnost, da proučujemo ta telesa z radijskimi valovi. Tako se je razvila nova panoga znanosti, radioastronomija.

Za svetlobo imamo dva dobra »aparata«: oko in fotografsko ploščo. Za radijske žarke, ki imajo neprimerno večjo valovno dolžino kakor svetloba, je bilo potrebno izdelati posebne sprejemnike. Ti sestojijo običajno iz velikih parabolnih zrcal, lovilcev žarkov, ki so urejeni na osnovi raznih radiotehničnih principov, tako da čim bolj sprejemajo radijske valove. Ko usmerimo to pripravo proti nebesnemu telesu, tedaj ugotovimo ali oddaja telo valove določenega območja dolžin in kako močni so ti valovi. Kakor bomo videli, je radioastronomija odkrila veliko: prikazala nam je »radijsko nebo«. Na tem nebu so se pojavila nekatera nova nebesna telesa, ki jih človek samo s svetlobo ne bi nikoli odkril.

Ob občinskem prazniku čestitata

**GOSTINSKO
PODJETJE**

ČRNOMELJ

**MESTNI
VODOVOD**

ČRNOMELJ

Na tej sliki gledam precej prestrašeno. Pa nisem vedno taka. Čeprav sem še mala, vesela sem rada. To pot sem se le prestrašila fotografa s čudno škatlo.

Hrovat Franjica iz Begunj na Gorenjskem

Prav velik sem že, kaj ne? Zdaj bi mamica že res lahko ozdravela in prišla iz bolnišnice domov, saj jo z bratci že tako težko čakamo.

Miha Gostinčar

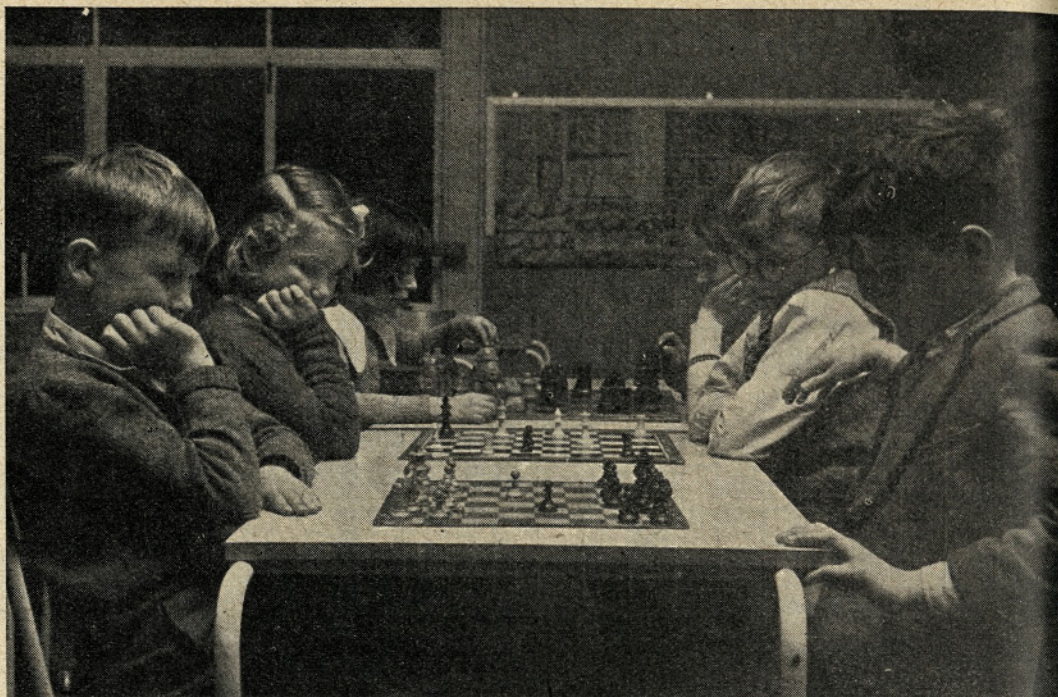

Jožica Vlček iz Trbovelj nam je kar sama pisala: »Sem že velika, saj hodim že v šolo. Tovariša prebiram prav rada. Ateku, ki je v Ljubljani, pošiljam prisrčne pozdrave.«

*

Mesec je okrog in skoro bo že polovica drugega za nami. A nikar ne mislite, naši mali prijatelji, da ne mislimo držati besede. Obljubili smo vam knjige in v resnici smo jih že pripravili. Težka je bila odločitev, kdo naj dobi darilo. Končno je odločil žreb. Izbral je Marka Črtanca iz Črnuč in Darka Korena iz Tržiča. Knjigi jima bomo poslali kar po pošti in upamo, da bosta zadovoljna. Otroci, vi pa nam pošiljajte svoje fotografije, da jih bomo objavili.

N A Š I N A J M L A J Š I P R I J A T E L J I

V šahovskih krožkih je tak mir in tišina, da bi skoro slišal pasti šivanko.

BODOČI MOJSTRI

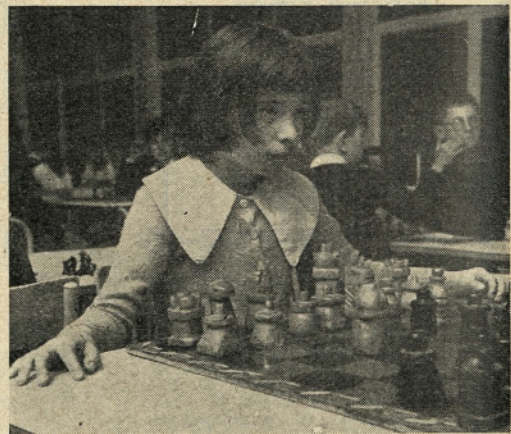
Že med najmlajšimi šahisti je mogoče spoznati bodočega šahovskega mojstra. Čim prej se prične otrok zanimati za šah, tem bolj ga ta igra privlači. Tako menijo šahovski učitelji. In imajo prav.

Šah je res ena najlepših pa tudi najbolj napetih iger, ki zahteva ne samo popolno koncentracijo misli, temveč tudi visoko tehnično znanje o pravih igr in šahovskih potezah. To pa je za majhne otroke včasih kar prehuda »možganska telovadba«.

Ampak tudi šah je lahko zabaven. Na angleških osnovnih šolah so ustanovili šahovske krožke že v prvih razredih, seveda pa se otroci v njih ne seznanjajo s težkimi problemi in kombinacijami. Najprej si sami izdelujejo šahovske figurice in majhne šahovnice: dekleta z urnimi prstki gnetejo glinaste figurice, fantje pa si jih izrezujejo iz lesa. Igra s šahom, ki ga otrok izdelava s svojimi rokami, je potem mnogo bolj mikavna. Naše fotografije prikazujejo mlade šahiste v tretjem razredu, kjer uporabljajo tudi že veliko demonstracijsko tablo, na kateri jim predavatelj razlaga pravila posameznih potez in pomen raznih kombinacij. Ob koncu šolskega leta pa imajo otroci šolske šahovske turnirje, zmagovalci se pomerijo nato še v medšolskih šahovskih dvobojih. Ti turnirji so prinesli že marsikatero presenečenje. Otroci so pokazali izredne zmožnosti za razne kombinacije in

prireditelji so odkrili med njimi mnoge šahovske talente.

Tudi po naših šolah imamo šahovske krožke, vendar v njih skoro ni najti pionirja pod desetim letom starosti. Morda ne bi bilo napak, če bi tudi pri nas začeli vzgajati bodoče šahovske mojstre že v prvih razredih osnovne šole, saj je Jugoslavija v svetu poznana kot dežela šaha?

Marija je pravkar potegnila svojega tekača. Bo nasprotnik spregledal smer napada? Doslej je v šoli še nihče ni prekosil. Nastopila je tudi v simulantki proti 35 sošolcem. Pa tudi doma večkrat poseka svojega očeta, čeprav se mu za malo zdi.

Pri partiji na veliki demonstracijski tabli sodeluje ves razred. Šele kasneje pridejo na vrsto posamezne partije med otroci, pri katerih jih učitelj sproti opozarja na napake. V šoli imajo učenci tudi poseben album, v katerega zapisujejo razne šahovske igre in težje kombinacije.

KJE in KOD?

Na gostüvanje

Star in pristen prekmurski običaj je borovo gostüvanje. Še vsak pustni čas ga obnavljajo, zlasti v goričkem predelu. V glavnem sodeluje mladina, organizirajo pa gasilska društva. Dobiček je namenjen dograditvi gasilskih domov. Prvo gostüvanje je letos videla Murska Sobotica, nato Dolina, Kuštanovci, Košarovci, Šalamenci. Postavni Prekmurki, ki predstavljata mladi par, sta sodelovali pri velikem borovem gostüvanju v Soboti.

Zlato med peskom... ga je kaj?

Jugoslavija ima med naravnimi zakladi mnogo dragocenih rud. Imena, na primer Zlatibor, kažejo, da je v naši državi mnogo starih nahajališč zlata. Raziskovanja v Vzhodni Srbiji obetajo mnogo novih odkritij. Da skrivajo gore v svojih nedrjih mnogo zlata rude, vedo ljudje že stoletja. Razvil se je poseben poklic izpiralcev zlata, ki iščejo dragoceno rudo med peskom planinskih rek. Vrnjačka, Veluška in Popinska reka, ki izvirajo izpod planine Goča, nedaleč od Vrnjačke banje, so vse tri zlato-nosne. Poglejte si četvorico na sliki! To je samo ena izmed mlajših ekip, ki dan na dan iščejo zlato v potoku in raziskujejo, koliko zlata je med mokrim peskom.

Po delu pri Beti — zimsko razvedrilo

Ali poznate Beti? I, saj to je Belokranjska trikotažna industrija v Metliki. Izdeluje volnene in trikotažne jopice, ženske in moške puloverje, zavese in konfekcijo iz bombaža. Začela je izdelovati tudi že svüleno trikotažo in konfekcijo. Letos so se že dvakrat selili. Zdaj

so v novih prostorih in v novem razvoju. Tovarno pa so odstopili Novoteksu iz Novega mesta za bodočo predilnico česane volne. Beti zaposluje 130 delavcev in delavk in je prva tovarna v Metliki. Delovni kolektiv čestita vsem Belokranjcem k občinskemu prazniku!

Da, če so dekleta takole oblečena kakor jih vidite na obeh slikah, potem že lahko razumemo njih dvojni užitek. Veselje je izdelovati lepe pletenine. Še prijetneje pa je po delu, ki prinaša vsakdanji kruh, poiskati razvedrilo v sveži zimski prirodi.

Zavarujmo ga!

Če vas pot povede po deželi, srečate marsikod mladino pa tudi odrasle, ki peljejo svoje hišne čuvaje na pregled, k veterinarju, da jih bo cepil zoper steklitno. Število žrtev te bolezni je pri nas majhno, a previdnost je vedno potrebna.

Cevi čakajo...

Cementni izdelki so šli pred leti mnogo bolje in ceneje v promet kakor zadnje čase. To potrjuje skladovnica cementnih cevi, ki ob cesti na Polici pri Kranju že delj časa »v miru počivajo«. Kupcev zaenkrat ni, pravijo domačini. Sicer pa je ta obrt na Polici lepo razvita. Kaj ne bi bila! V bližnji gramozni jami so skoraj neizčrpne zaloge prvovrstnega materiala. Še v nedavni geološki preteklosti je zanj poskrbela Tržiška Bistrica. Ne delamo reklame, a kdor potrebuje cementne cevi, naj stopi pogledat na Polico.

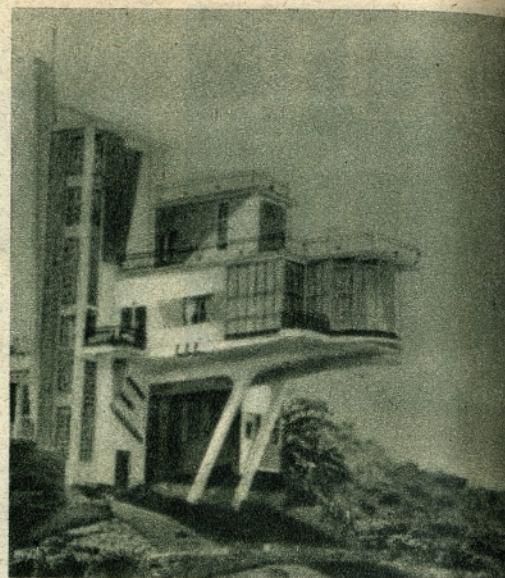

Kljubujem vodi in ledovju...

Tako bi lahko bilo zapisano na vsakem starinskem mlinu, kakršnih je nekaj na naši Muri in še mnogo več na drugih rekah Jugoslavije. Tole je značilen zimski motiv iz Obmurja. Vode je dovolj, kolesa pridno ropočejo, a mlinar mora biti vedno na preži, da ga ne preseneti visoka voda ali nevarno ledovje.

VSEPOVSOD!

Tako gradijo, Venezueli

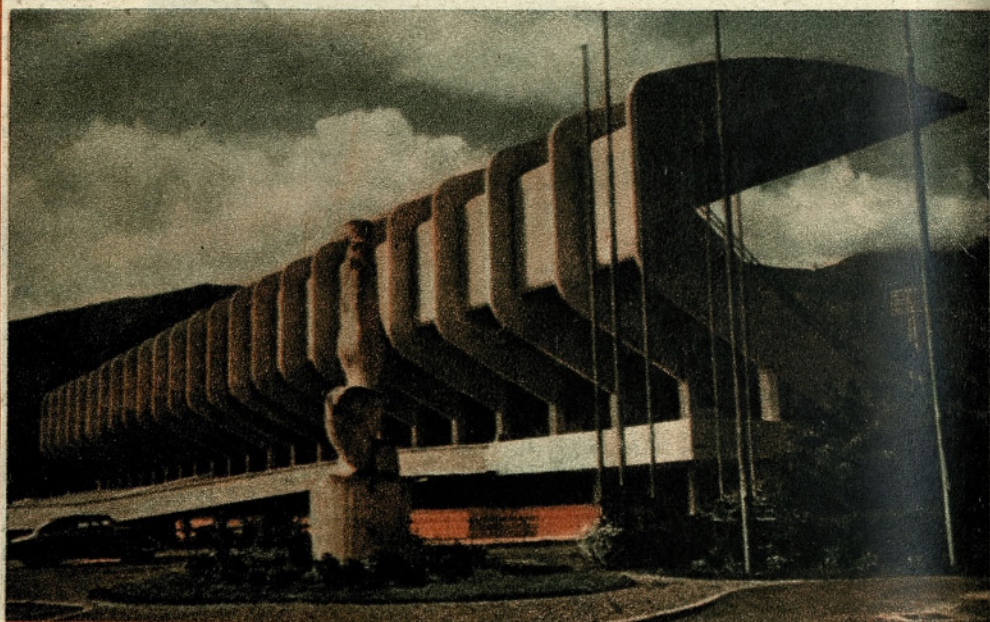

Zgoraj: Ena izmed najmodernejših vil v okolici Caracasa. Postavil si jo je priseljenc, novopečen milijonar in gradbeni fantast.

Levo: Kakor fata morgana stoje pred nami novi »superbloques«. Petnajstnadstropne stanovanjske hiše, ki jih je 200 v načrtu in 50 že zgrajenih, imajo stanovanja za velike in majhne družine, pa tudi za samce.

Spodaj: Stadion univerzitetnega mesta.

Ce ste v lanskem letniku »Tovariša« prebirali članke o Venezueli, vam bo ob pričujočih podobah vse jasno. Venezuela, še pred 37 leti ena najubožnejših držav Južne Amerike, kasira danes, zlasti pa v najnovejši korekturi, dan na dan milijone za svoj petrolej, za jeklo in ostalo prirodno bogastvo. In država gradi. Kar na veliko, ker Venezuela ni navezana na »bremena« stare gradbene kulture, se lahko stavbeniki in drugi umetniki izživljajo v načrtih, tehničnih pridobitvah in barvah. Venezuela zatorej gradi, kakor kažejo naše slike, v superlativih: avtomobilske ceste, nebotičnike, razkošne vile v glavnem mestu Caracasu in okolici, pa tudi na deželi. Medtem ko so bila stavbišča še pred dvajsetimi leti po bolivarju, je treba danes odrajtati za vsak kvadratni kilometer okoli 800 bolivarjev. Nič hudega, saj živi samo v Caracasu zaenkrat štiri tisoč milijonarjev.

Levo: Nebotičnika v središču Caracasa (Centro, Simon Bolívar) sta danes postala nekaj simbol glavnega mesta, ki se že bliža milijonu prebivalcev. Tu so podrla 45 hišnih blokov in zgradila za 300 milijonov dolarjev novo mestno središče: vsak nebotičnik ima 30 nadstropij, pisarne, razkošne trgovine in garaže (za 1600 avtomobilov).

Desno: Model »Helicoide«. To bo sončno mesto na griču sredi Caracasa. Ves grič bo prezidan v novo trgovsko središče metropole s televizijskim centrom na vrhu griča.

